

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sifre Tere ‘Aśar - ‘im Perush Rashi ve-targum Ashkenazi u-ve’ur

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 595 [1834 oder 1835]

קוקב רפס

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9129

ספר הבקוק

מתורגם ומבואר

מאת משה ארנסוואלד מדעסוויא.

ונזסף לו

פירוש רש"י ז"ל.

ולמלוח לועזיות אשר בו

נספחה לסוף שנים עשר הנביאים

העתקה ובאור

מאת המדפיס משה הלוי לנדא.

שנת ת"ק"צ"ה לפ"ק.

CHAVAKUK.

פראג

דרוק אונר פערלאג דעם משה הלוי לנדא.

TRE ASSAR.

תרגום אשכנזי

א (א) פֶּאָרְטראָג דער פּראָעצייִהונג חבֿקוק'ס, דעם פּראָעטען: (ב) וויא לאַנגע, אָ עוויגער! — איך פֿלעהעטע, אונד דוא הער טעסט ניכט — וויא לאַנגע זאָלל איך איבער פֿרעעל פֿאַר דיר קלאַגען, אונד נאָך וויללסט דוא ניכט רעטטען? — (ג) אָך!

חבֿקוק א

א (א) הַמִּשָּׂא אֲשֶׁר חָזָה חֶבְקוּק הַנְּבִיא: (ב) עַד־אֵנָה יִהְיֶה שׁוֹעֵתִי וְלֹא תִשְׁמַע אֲזַעַק אֵלַיִךְ הַמָּסוּלָא תוֹשִׁיעַ: (ג) לָמָּה תִרְאֵנִי אֲיוֹן וְעִמַּל תִּבְיֵט וְשָׂד וְחָמָס לַנְּגִדִי וַיְהִי

וואַרום לאַססעסט דוא מיך אונפֿאַלל שווען, קאַננסט עלענד זאָ מיט אַנועהען? דאָ אונטערדריקונג אונד געוואַלט זיך נעגענאיכער מיר שטעטס לאַגערן, דאָ צוויאשפּאַלט היער

ר ש י

א (א) הַמִּשָּׂא אֲשֶׁר חָזָה. מטל נבואתו מה שנשא ויקבל בר"ק: (ב) עד אנה ה' . לופה היה בר"ק שעתיד נבוכדנצר למלוך בניספה ולהיות מיצר לישראל כענין שנאמר בנבואתו כי הנני מקים את הכשדים וגו' ועל זאת היה מתאונן ומתפלל: אזעק אליך חמס. אזכיר לסיניך חמס העשוי לי ואינך מושיע: (ג) איון. בזה חמס: ועמל תביט. עמל זה

באור

א (א) הַמִּשָּׂא, מבוחר בהקדמ' ובשאר מקומות הספר: חבֿקוק, דורו ויחסו לא נודעו לנו. ובס"ע יואל נחום חבֿקוק נתנבאו בימי מנשה, (עיין בהקדמ' שהארכנו בזה). ונבואת חבֿקוק זאת היא בענינה מראש הספר עד תומו; בוונתה הנבואה היא להגיד האותיות לאחור, הרעות העתידות לבא על ארץ יהוד' ע"י הכשדים אשר הקלו בימיו להתגבר על שאר המלכויות הרבות, ואזכרן הרשעים האל' על ידי האומות בעלמס שבכחו ונלכו. אמנם היא נפרדת לג' מחלקות כפי מספר פרשיותיה: בפרשה הא' יספר תרעומת הנביא על הללחת הרשעים; בפרשה הב' יגיד מענה ה' אליו, יודיעהו כי קרוב יום אידם וחם מפלחם למו ע"י מלכי פרס ומדי; בפרשה הג' תפלה והודא' לה', בה יוסיף אומן לחזק בעזרו בה' המושיע לעמו בעת צרתם. — רוח הנבוא' מרחפת על פני כל החזיון הזה; אבני נזר המליכה מתנוססות על מדבריו, ושבב נשגב ומרומם יסקיף מבין אשכנזי חלקי מאמריו. מי לא יתפעל בקראו מליכותיו הנשגבות! מי לא יתצורר הן לבני הן לשמחה, הן ליגון הן לרוחה! — והנה בראשיתו יצוה הנביא את כללות מלכות ישראל כי פרוע הוא; חמס ושוד השביתו מעשיהם, ריב ומדון יפריעו עסקיהם לשמחה בקמיהם, מוסרות הקבוצן נתקו, מוסדות האושר המדיני תמוטנה. — ממראות הנוראות האלה תתפעל נפשו ותשתומ' כרגע, — פתאום תשוב אליו ועבור במלון כל יוכל, ויתחיל להתלונן ולהתרעם נגד ה' הרואה כל אלה ושוקק כנבור לא יוכל להושיע: — (ב) עד אנה ה', רוב המפרשים חנרו המאמר הזה עם שיעתי הסמוך לו, ואנכי תרגמתי לפי באור הרד"א ז"ל, שהוא מחובר למאמר אזעק אליך וגו', כי באמת לא מלאנו בכל המקרא שיה' מאמר עד אנה (שהוא יחס הזמן העתיד) נוסף על פעל עבר, ולזה יהי' המאמר שועתי ולא תשמע מאמר מוסגר, ושעור הכתוב הוא, עד אנה ה' אזעק אליך על החמס הנעשה בארץ, ועוד לא תושיע, אזרי שכבר שועתי זה הרבה, והנה לא שמעת עד כה: (ג) למה תראני איון, המפרשים בארו ללא כורח אנשי איון, וכן ויהי ריב איש ריב, כי באמת בוונתו על פעולת האיון והריב בעלמס העומדים לנגד עיני חזיונו: ועמל תביט, תהי' כמביט לכד (חזיון בוקסער לוטויער) הרוא' את הדבר מבלי להתפעל ממנו להושיע: ושד וחמס לנגדי וגו', בתרגומי הנעמתי לחבר המאמרים באופן זה, שד וחמס יתיכבו לנגד עיני, מול עבר פני יהיו; מפה יתהו' ריב, ומפה

ח ב ק ו ק א

וַיְהִי רִיב וּמְדוֹן יִשְׂאָ: (ד) עַל-כֵּן
תְּפוג תּוֹרָה וְלֹא יֵצֵא לְנֶצַח
מִשְׁפֵּט כִּי רָשָׁע מִכְתִּיר אֶת-
הַצְדִּיק עַל-כֵּן יֵצֵא מִשְׁפֵּט מֵעֶקֶל:
(ה) רְאוּ בְגוֹיִם וְהַבִּיטוּ וְהִתְמַהוּ
תְּמָהוּ כִּי-פָעַל פִּיעַל בְּיַמֵּיכֶם לֹא
תֵאֱמִינוּ כִּי-יִסְפָּר: (ו) כִּי-הִנְנִי
מִקִּים אֶת-הַבְּשׂוּדִים הַגּוֹי הַמָּר

והנמהר

תרגום אשכנזי קל

היער ענטשטעהעט. אינרמי-
טערייא זיך דאָרט ערהעכט.
(ד) זיעהע! געזעטצלאָזיגקייט
העררשט איבעראַל! גערעכט-
טיגקייט - פֿאַרטאַן אונאויס-
געאיבט. דאָ דען גערעכטען
פֿרעפֿלער גאַנץ אומגעבען, זאָ
קאַן נור איין פֿערקעהרטער
ריכטערשפרוך ערפֿאַלגען. -
(ה) אָ זעהט דאָך הוין נאָך יענען
פֿעלקערן! ווערפֿט שטיינענדר
אייערע בליקקע אומהער! איין
וואונדערווערק ערשיינט צו
אייערער צייט; נייע גלויבטעט
איהרס, ווירדע עס אייך ער-
צעהלט. (ו) דען זיעהע! אויף מיינען ווינק ערהעבען זיך דיא כשרים, איין ראָהעס אונגע-
שטימ=

ר ש י

זה אתה מניט ואינד עוזר: ויהי ריב ומדון ישא. וזה נבוכדנצר הנושא ריב ומדון הוזה ומתקיים ומלכות. ויהי ויתקיים אותו אשר ריב ומדון ישא כתרגום יונתן: (ד) על כן תפוג תורה. על זה ישראל רואין הללחתו שלו תפוג ותעבור תורה מהס וישמעו לו וישתזוו לדמות נבקעת דורא: ולא ילא לנכח משפט. הדת לאמתו: מכתיר. סובב כמו (תהלים ב"ב) אבירי נאן בתרוני: (ה) לא תאמינו כי יספר. זאת לכס אשר אני מקים את הכשדים העס אשר לא היה כדי להבראות כמו שנאמר (ישעיה ב"ג) זה העס לא היה הס אחת מג' דברים שהקט"ה מתחרט על בריאתם ועתה יקום ויהיה מר ונמהר לרון וללכת למרחבי ארלות כל הגוים: ממנו

ב א ו ר

ומפה יתנשא מדון, וע"י זה מוכתר ומסובב אני מכל לך מן עמל ואון: ישא, את עלמו: (ד) על כן, יחס המסובב קודם יחס הסנה, פדרך ל"ע על הרוב, לא כן דרך ל"א לכן לא תרגמתיו: תפוג, ענין רפיון ומלישות (רד"ק). ובתרגומי חכמתו ב' המלות תפוג תורה למלה אחת ועשיתי ממנו שם מקרה מופשט (געזעטצלאָזיגקייט), והוספתי פעל (העררטט) לפיות המליכ', והכוונה א': ולא יצא, במקף, חיוב השלילה, וכן תרגמתי (אונאויסגעהאיבט): מכתיר, סובב, כמו אבירי נאן בתרוני (רש"י): על כן יצא וגו', כפל עוד המסובב שובב למעלה, אך במלות שונות ובלשון חיוני, אחרי שהזכירו מקודם בלשון שוללי: מעקל, מעות מלשון עקלקלות: (ה) ראו, אחרי שהתקדמה נפש הנביא מעט במאמרים הקודמים ע"י שאלותיו וספורי העול והחמס, הסיב הדבור נגד ישראל ואמר, ראו אתם הסנה הפועלת כל אלה! והחמחו חמחו, מננין התפעל, דינו והתמסו, ות"ו התפעל נבלעת נבלעת בדגשת ת"ו השורש, והכפל לחזק התימה (מרד"ק): כי פעל פעל, הראשון נפתחות העי"ן שהוא שם הפעול', והשני בלירי שהוא בינוני פועל, והוא ה' ית' לדעת הרד"ק. וי"ת ארי עובדא אתעביד, וכן תרגמתי: לא תאמינו כי יספר, מננין התנאי (קאָנזונקטיון), טעמו אלו ידעתם הפועל הרע הזה מפי השמועה לא האמתם בו לעולם פליאתו: (ו) כי, יבאר הפעל העלום שזכר: הנני מקים, דבר הנביא בלשון השם ית' (רד"ק), גם איננו רחוק מה שכתב הרד"א שהנביא יחס לעלמו הקמתם ומעלתם, בעבור שיעד אותם: את הבשדים, המה היו מנני כשד בן נחור, ונקראים כפי סופרי האומות, הכלדיים (קטלדעער) משכנותם היו בהרי ארמינ"א, מערבית

תרגום אשכנזי

חבוק א

והנמהר ההולך למרחבי ארץ
לרשת משכנות לאֵלוֹ: (ז) אֵים
ונורא הוא ממנו משפטו ושאתו
יצא: (ח) וקלו מנמרים סוסיו וחדו
מואבי ערב ופשו פרשיו ופרשיו
מרחוק יבאו יעפו כנשר הש
לאכול: (ט) כדה לחמם יבוא
מגמת פניהם קדימה ויאסף

שטימטעם האלק; עם ציעהעט
הין נאך פערנען לאנדען, ער-
אכערט דאָרט בעוּטצונגען,
אויף דיא עם נייע איין רעפֿט
געהאבט. (ז) פֿורכטבאַר איזט
עם אינד שרעקליך; — עם
שאפֿט זיך זעלבער רעכט
אונד אַנוּעהען. (ח) מיט ראָם-
סען, שנעללער נאָך אלס פּאַנ-
טער, שאַרפֿזיכטיג, מעהר דען
אַבענדוועלפֿע, מיט פֿיעל מע-
טיגען בעריטטענען קאַממטס
אויס דער פֿערנע, פֿליענט דאָ-
הער וויא אַדלער, נאָך דער

בייטע גיעריג. — (ט) אויף רויב אויסגעהענד אללעזאממט, איהר ציעלפונקט איממער

פֿאַר

ד ש י

(ז) ממנו משפטו ושאתו ילא. ממנו שופטים ממנו מלכים המטילין משא ואימה על הכל.
משפט יושטיכי"א בלע"ז: (ח) וכשו פרשיו. רפו פרשיו: (ט) לחמם יבוא. לשלול ולבזו: מגמת
פניהם. ל' הגמיחיני נא (בראשית כ"ד) יגמא ארץ (איוב ל"ט) רן במרול' לשעה קלה כגרת
ארץ כחילו גמא ושם הארץ שלבניו ואף כאן מגמת פניהם גמיאת שאיפת פניהם דומה לרוח
הקדים

ב א ו ר

מערכות דרומית לארץ בבל, ושערבית לארץ אזור. וספרו לנו הסופרי' הקדמונים מרוע
מדותיהם והשחתת מוגם, כי היו מעולם יושבי אהלים, כערבים במדבר, נוסעים מאקום
לאקום לשלול שלל ולבזו בו, עם עמים ערוך מלחמה, מואש בכל חכמה ודת טעני ומדותיו,
רבים מהם ילאו מארלם ויחששו על פני כל ארץ קדם ויזארה, וינחו ג"כ על ארץ אזור
ויחרימוהו, ועל ארץ בבל וילבדוהו, ויקראו על אשם ארץ נשדים (דמו קטלודעיטיס - בהביוחניטע
דייק), ותחת ממלתם גברה מלכות בבל עד שהזיקה ידה על כל העמים אחת משלת
נבוכדנאצר: הגוי המר, בטעמו ומהותו: ותנמחר, בתנועותיו ועניויו, מכלי השכל ודעת:
לרשע משבנוח לא לו, כלומר שאין לו עליהם שום זכות ומשפט: (ז) משפטו ושאתו יצא,
ממנו שופטים ממנו מלכים, המט לים משא ואימה על הכל, משפטו יושטיכי"א בלע"ז (רש"י),
כאשר זכרתי למעלה, שהיו צוים לכל משפט ודת, ורק את משפט החזק (דמו פויטרעכט)
אהבו, וכל דתלים גבר: ושאחו, מעלה, מלאון יתר שאת: (ח) וקלו מנמרים, שהמה
בטנעם קלי המרון מאד: והדרו, מלי הראות: מואבי ערב, הזאנים לעת ערב ינחו לטרוף,
ולילה כיום יאיר להם למזואטרפס, וגם הסוסים יש להם הסגול' ההיא לראות כחזנה כאורה:
וששו, ת"י וירבונו: (ט) מגמת, שרשו גמה. ומקיר המלה הזאת הוא בלשון ערבי, וענינה
התנועה הנוכחית (דירעקטיב, דיו ריכטונג), וכן ברעש ורגו יגמא ארץ (איוב ל"ט כ"ד) ענינו
ג"כ, יתנועע ברעש ורגו נכח הארץ: קדימה, המפרשים פראו מורחה. ובעביר שהוקפה להם,
שלא הי' נכח פניהם מורח אלא מערב, כי בכל מורח לא"י; לכן פירשו קבלתם קדימה ע"ד
הדמיון כאלו כתוב בקדימה, והוא לדעתם רוח קדים שהיא עזה, וזה ג"כ דעת יונתן. אמנם
לדעתי הוא מלאון אזור וקדם לרתי (תהלים קל"ט ה') שצנינו לשנים, וכן פה הטעם, תכלית
תנועתם היא תמיד לפניו, כלומר שכל נפחונותם ושללם לא יאמרו הוין, כ"ח מאתוקקי' תמיד
לשלול ולבזו עוד מקדש את העמים אשר לפניהם. והנה לפי מה שכתבתי למעלה (פסוק ו')
שבונוחו על נפזונות הכלדיים ומלחמותיהם, יתכן ג"כ לפרשו כדברי המפרשים שצנינו מורחה,

ח ב ק ו ק א

תרגום אשכנזי קלא

פִּהוּל שְׁבִי: (י) וְהוּא בְּמַלְכִים
יִתְקַלֵּם וְרִזְנִים מִשְׁתַּק לֹא הוּא
לְכַר-מִבְצָר יִשְׁתַּק וְיִצְבֵּר עִפְר
וְיִלְכְּדָה: (יא) אִזְ הִלְךָ רוּחַ וְיִעֲבֹר
וְאִשָּׁם זֶה כָּחוּ לְאֱלֹהֵי: (יב) הָרוּחַ
אֲתָהּ מִקְדָּם יְהוָה אֱלֹהֵי קְדוּשָׁתָא
נְמוֹת יְהוָה לְמִשְׁפָּט שְׁמָתוֹ וְצוּר

פֶּאָר זִיד הִין, הִיפֶט עִם גַּע-
פֶּאָנְנַענַע וּוִיא שְׁמוּיב, (י) טְרִי-
בַעַט וַיִּנְעַן שְׁפֶאָטְט מִיט קַענִי-
גַעז, אֹנֵד פֶּירֶשְׁטַען זִינֵד זִיין
שְׁפִיעַל, טְרֶאָטְט יַעֲדַר פֶּע-
סְטַען בּוּרְג, וּוִירֶפֶט דַּעמַמַע
אִויף, עֶרֶאָבֶערט וִיא. (יא) דַּאָן—
מִיט פֶּעֶרִיִּינְטַעם מוֹטַהע—
דַּרִינְט עִם וּוִיטַעַר הִין אֹנֵד
פֶּרַעפֶּעֶלְט, אִוינְנַעַט זִינַעַם
גַּעטְצַען דִּיעוּע קְרֶאָטְט צו. —
(יב) בִּזְט דוּא עִם נִכְט, אֹנֵ-

להוכיח

וַיֵּאָדַר עַל בְּאֶרֶר! דוּא עוּוִיגַעַר! מִיין גַּאָטְט, מִיין הִיִּלְיִגְסְטַעַר? אָ, לֹאִס דַּאָךְ אֹנֵד דַּעַם טַאָדַע
נִכְט צוּר בִּיטַע וועֶרדַען! צוּם שְׁטְרֶאָפֶּאָנְרִיכְטַע הַצְכַּט דוּא אִיהֵן וּוְאֵהֵל בַּעֲרִיטַעַט, צוּר
גִּי

ר ש י

הַקְּדִים עִזָּה שְׁבִרוּמֹת בְּ ת"י: (י) וְהוּא בְּמַלְכִים יִתְקַלֵּם. מִתְלוּכְן בְּהַס וּכְלָלִי קְלֶסָה לִי דְבוּר
הַנְּדַבְרִים צוּ יֵשׁ לְטוֹב יֵשׁ לְרַע פֶּרְלִרִין בְּלַע"ז: מִשְׁתַּק. כְּמוֹ שְׁתִּיק כְּמוֹ מִשְׁמַר מִסְחָר: לְכַל
מִבְצָר יִשְׁתַּק. אִס אִוִּיבוּ בְּמִבְצָר חֹזֵק שְׁתִּיק לֹ: וַיִּצְבֵּר עִפְר. עֲלִיבוּ בְּרוּב חִיִּלּוּתוֹ כִּלְא' וּשְׂא
מִשָּׂא עִפְר וְהָרִי הִיא לְפָנֵי הַחֹמָה חֵל גְּבוּה וּנְלַחְמִי בַּה עַל הַעִיר וְהִיא שְׁפִיבַת סוּלְלָה כִּי כוּלָן
מִתּוֹרְגָמוֹת יִצְבוּר עֲלֶיהָ מִלְתָּה וְאִף הִיא לִי מִלּוּחַ שְׁהִיָּה בַּעִיר דוּד הוּא חֵל גְּבוּה וּנְלַחְמִים בַּה
שַׁעַל רֵאשָׁה מְגִדֵּל בְּנוּי וְשִׁפּוּעוֹ מִשְׁפַּע לְלַדְדִין וְסִבִּיבוֹת מְרַגְלוֹתוֹ חוּמָה וּמוֹנֵה לְהַחֲזִיק הַעִפְר
מִלִּיפּוֹל: (יא) אִזְ חִלְף רוּחַ. אִזְ בְּרִאוּתוֹ דְּרִכּוּ לְלַחַת רוּחַ חוֹלְפוֹת וְעוֹבְרַת עֲלֵיו רוּחַ אִשְׁמָה וּמֵהוּ הַרוּחַ
זֶהוּ כָּחוּ לְאֱלֹהֵי הַבַּח הַזֶּה הוּא נוֹחַן לְאֱלֹהֵי וְאִמַר אֱלֹהֵי עֲשֵׂה לִי כֵל הַחֵיל הַזֶּה אִמַר הַנְּבִיא וְאִתָּהּ
לְמָה תִּחְרִישׁ לְכַל זֹאת הַלֵּא אֲתָהּ מִקְדָּם אֱלֹהֵי קְדוּשָׁתִי אֲשֶׁר לֹא חֲמוֹת מִזֶּה שְׁכַחוּב לֹא נְמוֹת אִתִּי
מִתִּיקוּי סוּפְרִים שְׁבִמְקַרָּא הוּא שְׁבִינָה הַכְּתוּב וּבֵן (מִלְאֲכֵי א') וְהַפְּסַח' אִוִּתוֹ וּבֵן הַרְבֵּה הַמְּסוּפְרִים
בְּסִפְרֵי. וְלִפִּי תִיקוּן הַסוּפְרִים זֶה פִּירוּשׁוֹ הַלֵּא אֲתָהּ אֱלֹהֵי מִקְדָּם קְדוּשָׁתִי אִל תַּחֲנִי לְמוֹת בִּידוֹ:
(יב) ה' לְמַשְׁפַּט שְׁמָתוֹ. יִדַּעְתִּי כִּי לֹא הַעֲמַדְתּוּ לִזֶּה אִלֵּא לְשַׁפּוֹט אִתְּ הַמּוֹרִידִים בְּךָ וּמְכַל מִקּוּס

ב א ו ר

כִּי מֵאֲרַלְס בָּאוּ לְאַרְץ הַקְּדָם: (י) וְהוּא, אֲשֶׁר אִין לוֹ מֶלֶךְ וְשָׂר, בְּמַלְכִים יִתְקַלֵּם, כְּמוֹ מַלְכֵי
אֲשׁוּר וּבְנֵי דוּמִיָּה: יִתְקַלֵּם, לְשׁוֹן לַעַג, וְלִפִּי שִׁתְּמִיד הַלַּעַג עֲלֵיהֶם, הִנֵּה הוּא מִתְּפַעֵל בְּלַעַג
לְהַס (רד"ק). וְכַל לְשׁוֹן קְלֶסָה לְשׁוֹן דְּבוּר, יֵשׁ לְטוֹב וְיֵשׁ לְרַע פֶּרְלִרִין בְּלַע"ז (רש"י) וְהוּא
(פֶּאָרְלַעַר, רַעֲדַען): וַיִּצְבֵּר עִפְר, הוּא שְׁפִיבַת סוּלְלָת וּמִלּוּחַ לְפָנֵי חוּמַת הַעִיר לְלַכְדָּה: וְיִלְכְּדָה,
כְּמוֹ הַ"ח בְּמִסְפִּיק, עַל עִיר בְּלוּרָה שׁוֹכֵר (מַרְדִּ"ק). וְאִוִּלִי כוּוֹנְתוֹ עַל בְּבַל שְׁלַכְדוּ הַכַּשְׁדִּים כְּמוֹ
שֶׁהִנְחִיתִי לַעִיל: (יא) אִזְ, בְּרִאוּתוֹ הַנְּלַחְתּוֹ חִלְף רוּחוֹ יוֹתֵר מִן הַמְּדָה וְעַבֵּר עֲלֵיו רוּחַ אִשְׁמָה
וְיִאֲשֵׁם בְּדַבְרֵי שְׂבֵר, זֶה כָּחוּ לְאֱלֹהֵי, כְּלוּמַר שְׁמִיחַס בַּח גְּבוּרָתוֹ לְפַסְלוֹ (מַדְבְּרֵי הַמְּסוּפְרִים). וְלַדַּעְתִּי
מִלַּת חִלְף פֶּה הוּא מַעֲנִין יִחְלִיפוּ כַח, שֶׁהוּא יִתְחַדְּשׁוּ כַח אֲחַר תַּחַת הַרִאשׁוֹן אֲשֶׁר בְּחֶלֶץ מֵהַס,
וּבֵן פֶּה הַטַּעַם, אִזְ — בְּרִאוּתוֹ שֶׁהַעֲשֵׂה מִשְׁתַּקְתָּ לוֹ — יִחְלִיף רוּחַ גְּבוּרָתוֹ וְיַחֲדָשׁ בְּקִרְבּוֹ וַיִּכֵּן
אִתְּ לְבַבּוֹ לְעַבּוּר עוֹד הַלֵּאָה וְלַעֲשׂוֹת הַמְּזוּמָתָה: וְאִשָּׁם, כְּלוּמַר וְזֶה יִרְבֵּה אִשְׁמָה, כִּי יִשְׁכּוּב
זֶה כָּחוּ לְאֱלֹהֵי, וְהוּא עֲשֵׂה לוֹ אִתְּ הַחֵיל הַזֶּה, וְעַפ"ז תְּרַגְּמִתִּי: לְאֱלֹהֵי, לְשׁוֹן יִחִיד דְּרַךְ קְלוּן:
(יב) הִלֵּא אֲחָהּ, הַרְעוּן הַקּוֹדֵם שְׁנַפְּסָה הַנְּבִיא מִתְּשַׁבַּת הַכֹּרֵר, כִּי אֱלֹהֵי נַחַן לוֹ זֶה
הַכַּח לְנַחַח כֵּל, הַעִיר אִתְּ רוּחוֹ הַטַּהוֹר עַל אֲמַתַּת הַדְּבַר הַכֹּךְ דַּעַת הַאִוִּיב, וְלִכֵּן הַסִּיב דְּבוּרוֹ
אִלֵּי וְאִמַר הִלֵּא אֲתָהּ ה' הַפּוֹעֵל וְעוֹשֶׂה כֵּל זֹאת! מִקְדָּם, עַלֵּם נִכְמִי בְּלִפְתֵי מִשְׁתַּנָּה. וְהַחֲלַק
הַזֶּה מֵהַמֵּאֲמָ' מִקְבִּיל לְהַחֲלַק הַבֵּא אַחֲרָיו, לְפִי עֵיקַר כוּוֹנַת הַכְּתוּב טַרַם הַתִּיקוּן הַסוּפְרִים, כִּי
הִי לוֹ לְכַתּוּב ה' אֱלֹהֵי קְדוּשָׁתִי לֹא חֲמוֹת, וְעֵינֵינוּ כְּמוֹ שֶׁהֵייתִי מַעֲלוֹס נָן תְּהִיָּה לְעוֹלָם. וְלִפִּי
תִּיקוּן סוּפְרִים הוּא תְּפִלָּה, אִל תַּחֲנִנוּ לְמוֹת בִּיד הַאִוִּיב הַזֶּה: הִי לְמִשְׁפַּט שְׁמָתוֹ, כְּלוּמַר הֵן

תרגום אשכנזי

גייסעל, דוא, מיין האָרט!
איהויא נור איינגעזעצט: —
(יג) העלל זעהענדער! דיין
ריינער בליק ערטערענט ניכט
באזוהייט, אונרעכט צו שויען
פערמאנסט דוא ניכט. וואָרום
זיעהסט דוא טרוילאָזען רוהיג
צו? שווייגסט, דאָדער פֿרעפֿֿ
לער דען גערעכטען מאָן פֿערֿ
דערבט? (יד) מאַכסט מענשען
גלייך דען פֿישען אין דעם מעעֿ
רע, וויא געוויירם, דאָ אָהנע
העררשער לעבט? (טו) מיט
זיינעם האַמען ציעהעט אַללעם
ער הערויף, ווירפֿטס אין זיין

ח ב ק ו ק א

להזכיר יסדהו: (יג) טהור עינים
מראות רע והביט אל-עמל
לא תוכל למה תביט בוגדים
תחריש בבלע רשע צדיק ממנו:
(יד) ותעשה אדם כדגי הים כרמש
לא-משל בו: (טו) כלה בחכה
העלה יגרהו בהרמו ויאספּהו
במכרתו על-כן ישמח ויגיל:
(טז) על-כן יזבח להרמו ויקטר

למכרתו

נעטץ צוזאַמען, הייפֿטס אויף איינאַנדער אין זיין גאַרן, ערפֿרייט זיך דעססען; פֿראָה
איזט זיין געמיטה. (טז) נון אָפֿפֿערט ער דעם געטצען גאַר, לעסט דוֹפֿט דעם גאַרן
אויפֿֿ

ר ש י

כ"ז למה יתקיים הלא טהור עינים אחת מראות ברע: (יג) והביט כמו ולהביט אל עמל:
צדיק ממנו. שהוא מסמא את עיניו כדקיו: (יד) ותעשה אדם. לפני הרשע הזה הפקר כדגי
הים שכל הרובה לזוד זודה מהם: (טו) כלה בחכה העלה. כל האדם זה כ"ז העלה בחכה
שלו: יגרהו. לשון אגרה בקביר (משלי ו') נהרסו ממגורות (יואל א') : (טז) יזבח להרמו.

ב א ו ר

אמת כי אחת ה' שמתו לשפיט על ידו המורדים כך, ואחת, כור! רק להזכיר יסדהו לייסד
בי גוים, לכן אחרי שאינו רק כלי זעמך, די לך כמה סיסרתנו על ידו, ולא יאות לך לכלותנו
ולהכנידנו מנוי: (יג) טהור עינים, הוא ע"ד הקריא' (פֿאָקאָטין), כלומר אחת ה' שענין
טהורות מאד ולא יוכלו לראות רע ולסבול אותו. וענינו שהוא דבר מתנגד לאלהותך ועלמותך
לראות את הרע, כי אל טוב ומטיב אתה: מראות רע, כתב הראב"ע חסר כ' והוא כמו ואל
אחיה ברעתי. ולדעתי אין חסר, כי באמת יש הנבל רב בין הרוחה בדבר לרוחה הדבר, כי
ראות הדבר הוא השגתו השנימי בנפש והדבוק עמו בשכל, לא כן הראי' לבדה בדבר, כי היא
כמו נגיעת עכס בעכס, ולא דביקות גמורה. והנביא כוון פה להענין הראשון, שהעכס הטוב לכל
אין מדרך קדושתו להדבק ברע ולחפון בו. ובישעי' (ל"ג ט"ו) ועולם עיניו מראות ברע,
כוונתו גם על הראי' לבדה, והכן: למה חביט בוגדים, הכסדים המרועים לישראל (רד"ק).
בבלע רשע צדיק ממנו, ר"ל ישראל אף שהם רשעים, כדקיים הם ממנו. ויפה דרשו חז"ל
כדיק ממנו בולע כדיק גמור אינו בולע: (יד) ותעשה אדם, הפקר, כדגי הים, שכל הרובה
יכוד אחס (רש"י): כרמש, הנרמס תחת מדרך כף רגל: לא מושל בו, להשגיח עליו ולמנוע
את מכיריו: (טו) כלה בחכה העלה, יבאר יותר משל הדגים ויאמר כי האויב יעלה כלס
בחכה, הוא הבלי אשר ניד הדיג להעלות בו דגים (אבגלו, המטען): העלה, מלה זרה בנקוד,
כי הו"א נקודה בלי"ו והע"ן בשוא ופתח, והראוי הַעֲלָה בהפעיל או הַעֲלָה בהפעל: יגרהו, יאספּהו,
כמו יגורו מלחמות (תהלים ק"מ ג') רד"ק: כרמו, רשת הדגים: ויאספּהו במכרתו, כפל
ענין כמ"ל. ומכרת היא משטח חבלים הנטוי ללבוש כס הדגים הגדולים: על כן, וענינו כמו
בכך, ר"ל בזה. ישמח ויגיל, גיל הוא יותר מן שמחה, כי ענינו גילת הלב: (טז) על כן,
מוסב למטה על כי בהמה שמן חלקו, וכבר הערתי למעלה (פסוק ד') כי זהו משפט ל"ע,
ובעל ל"א לז ידעהו: יזבח, מבנין הכנד וכן ויקטר, כי מורה על כנדות הפעולה: להרמו

ח ב ק ו ק א ב

לְמַכְמַרְתּוֹ כִּי בְהִמָּה שָׁמֹן חֶלְקוֹ
וּמֵאֲכָלוֹ בְּרֵאָה: (יז) הָעֵל בֶּן יִרְיָק
חֲרָמוֹ וְתַמִּיד לְהַרְגַּ גּוֹיִם לֹא
יִחְמוֹל:

ב (א) עַל-מְשַׁמְרֵתִי אֶעֱמְדָה
וְאֶתִּיצְבָּה עַר-מְצוֹר וְאֶצְפָּה
לְרֵאוֹת מַה-יִּדְבַּר-בִּי וּמַה אֲשִׁיב
עַל

תרגום אשכנזי קלב
אויִפֿשטייגען דען זיא בערייטען
איהם איין פֿייסטעס מאהל,
אונד מאַצען זיינע טאַעל
פֿעטט. (יז) זאָלל ער דען אימ-
מער זאָ זיין נעטץ גון לעערען?
שטעטס אונפֿערשאַנענד פֿעל-
קער ווירגען? —

ב (א) נאָך שטאַנד איך אויף
דער הוט, וויילטע נאָך
אויף דער פֿעסטע, האַררענד
דער ערשיינונג, האַררענד
דער פֿערהייסונג, וואָס איך
דער

ר ש י

לע"א של כוכבים ומזלות שהוא אומר שהיא כונש' הגל לפניו : נהמה . כמו נהם נשכילם : בראה .
שמנה : (יז) העל בן יריק חרמו . (הנראה בעיניו שעל בן כו' . נע"הג . ור"ל בניחותא בעיניו
נראה שעל בן כו' . ואפשר שגם ה' של הנראה ט"ס ור"ל נראה בעיניו כו' . ולא ניחא לי' לפרש
שהוא לשון תמי' האם מחמת זה שמזבח לע"א הוא מלכית דודאי ידע חנקוק שאין הללחתו
מחמת זה ח"ו . מהר"ז) יש תמיהות הרבה המתקיימות כמו הנגל' נגליתי דעלי (שמאל א' ב')
הרואה אתה (שם ב' ע"ו) אף באן הנראה שעל בן הוא מלכית כל שעה שיריק חרמו על הכל
ולכוד ליד . יריק כמו הרק חנית (תהלים ל"ה) וירק את חניכיו (בראשית י"ד) מזדיין בתרמו :

ב (א) על משמרתי אעמדה . עוגה"עג חנקוק ועמד בחונה ואמר לא אזוז מכאן עד שאשמע
מה ידבר בי על שאלתי זאת למה הוא מביט ורואה בהללחתו של רשע ומה אשיב אל
הבאים

ב א ו ר

וגו' למכמרתו, ענין רמשל, כמו הדיוג הסכל אשר על מלאכת הליד יחיה, ובאולתו הוא
מזנח ומקטר לחרמו ולמכמרתו, כי יחשב שהסכות האלה לבדנה תקיינה אותו, ולא ידע כי
באמת גם הסכות לא תועלנה מבלי עזר אלהי המסבב את כל, בן הרשע הזה ייחס נלו
לעצמו ולחילו, כי אמר נכח ידי עשיתי ולא יד ה' עשמה כל זאת . כי בהמה, ב' העזר, כלומר
באמלעותם : שמון חלקו, מנתו ומאכל שלחמו : ובאכלו בראה, שמנה ובנוי הוקנה על מאכלו
שעומד במקום אכילה : (יז) העל בן, ה"א התימה, ומוסב על כלל המאמר, ועצמן אחרי
שהוא כופר בך, איך חללית דרכו שיהיה מריק יום יום חרמו ושללו כלייד הזה הנא ברשתו
מלא לידו ומריק אותו בניתו ושכ לו אל השדה ללוד עוץ ליד להביא? וכן לא יחמול תמיד להרוג
גוים, ושעור הכחוש הוא בן

העל בן — — יריק חרמו — —
ו — — תמיד להרוג גוים לא יחמול:

ב (א) על משמרתי אעמדה וגו', ידוע כי הנביא מתואר לפעמים בשם לופה, כי באמת
עיניו בנוואה, כמו ענין הכופה העומד על המשמר בחוך העיר הנאה במלוד להביט
למרחוק מה יעשו האויבים הלרים עליה; בן הנביא בהתנדודותו יביט למרחוק מה יולד יום
ויגיד לעמו את המוכן לבא עליהם . ובה יובן מאמר הנביא פה, עוד עמדתי על משמרתי
ואתיצבה על מלוד לשוטט מחשבתי ולהנין נפשי לקבל שפע רוח הנבואה : ואצפה לראות,
כמו הכופה אשר עיניו משוטטות אנה ואנה, בן לפיתי אל מראה הנבואה : מה ידבר בי,
המספיע עלי רוח נבואתי . מלאנו הדבור עם ב"ת על רוח נבואה, ועיניו כמו ב"ת התוך, כמו
רוח אלהים דבר די (שמאל ב' כ"ג), כי השכינה מדברת מתוך גרונו של נביא : ומה אשיב
על

על תוכחתי: (ב) ויענני יהוה
ויאמר כתב חזון ובאר על-
הלחות למען ירוץ קורא בו:
(ג) כי עוד חזון למועד ויפת לקץ
ולא יכזב אם יתמהמה תכהלו

דער פֿאַרשטעללונג ענטגעג-
נען זאָלל. — (ב) דאָ וואָרד
מיר פֿאַלגענדער בעשייד דעם
עוויגען: וואָהל! צייכע דיא
פֿערקינדירונג, אין טאַעלן
איינגעזעטצט, גאַנץ דייטליך
אויף, דאַמיט עס יעדעס לע-
זער רעכט פֿערשטענדליך
זיין: (ג) דען ציעלט זיא גלייך
אויף שפעטע צייט ערשט הין,

שפּריכט נור פֿאַם פֿערנען ציעלע, זאָ איזט דאָך זיא טיישענד ניכט — אונד וויילט זיא אויך,
זאָ

ר ש י

הנאים להחוב לפני: על תוכחתי. שהם מוכיזים אותי בפני שיש להרהר על מדת הדין.
תוכחתי. מונאפרונמנט בלע"ז: (ב) ויענני ה' ויאמר כתב חזון. והנגלה לך לך ובארהו
על הלחות היטב אשר ירוץ הקור' בו לקרותו מהר שלא יכשל וזהו החזון אשר תכתוב: (ג) כי עוד
חזון למועד. עוד עתיד לקום נביא לקץ שנים שיגלה לו חזון למתי יהיה מועד מפלת בבל
וגאולת ישראל: ויפת לקץ. ודיבור שיאמר לו על הקץ של בבל לפי מלאת לבבל שנעים שנה.
ויפת ל' דבור הוא והרבה יש בספר משלי ועל שם שהדבור אינו אלא רוח היוצא מן הפה קורבו
פיח וקרהו רוח כגון וברוח פיו כל זבאם (תהלים ל"ג): ולא יכזב אם יתמהמה. לבוא שיאריך
לכס אותו מועד חכה לו כי לא יאחר אחר השנעי' בלום. ועוד יש לפרש אם יתמהמה הנביא
לכוא והוא היה ירמי'. וי"ת כתיבא ונזאתא ומפראא על ספרא דאורייתא תרגום כתוב כמו
כתבו כבר נרמו (בתורה) אז תכלה הארץ את שנתותיה שנעים שמיטות קלקלו ישראל ולא שמטו

ב א ו ר

על תוכחתי, אל הנאים להחוב עמי ולשאול מאתי איה אלהי המשפט? תוכחתי, מו אי
פרונמנט בלע"ז (רש"י) (ל"ל מאן עסראבעמענט, ויינע בעוועהרונג בלשון אשכנזי).
(ב) ויענני ה', יספר הנביא, כי באה לו המענה מאת ה' לאמר: כתב חזון, הנא
בסמוך: ובאר על הלחות, ענינו שיבאר את החזון באר הטב על הלחות, ידוע כי בימים
הקדמונים אשר אין הכתיבה מליה עוד בזמנם כמו צימיו כל כותב ספר ה' חוקק את דבריו
בעט ברזל על לחות שיש למען יעמדו ימים רבים ויניחו הדור האחרון, כמו שמלאנו בישעי'
בא כתבה על לוח אהם וגו' וההי ליום אחרון. וכן אמר ה' לחכוק שיכתוב ונזאתו על הלחות
מנזאר היטב להיות עומד לעם נולד ויניחוהו אשי הדור ההוא בנזא חזון כי כבר יעד
אותי בימים אשר לפניכם: למען ירוץ קורא בו, כלומר למען יוכל הקורא בו לקרותו במהירות
ובמהרה, מבלי שיכטרך לעכב בו על ידי העיון והדקדוק בהבנתו. והתפונן כי לא אמר הקורא
בה"א הידיעה במשפט, כי בוונתו על כ"א מהקוראים, יהי' מי שיהי', אף שאינו בקי מאד
בקריאה, ודומה לו ראה חיים עם אשה אשר אהבת (קהלת ט' ט'), עיין תרגום רד"ם והבאור
שם: (ג) כי עוד חזון למועד, לדעת רש"י פה התחלת החזון אשר יכתוב, ודחק מאד במלת
עוד, כי לדעתו הטעם שעוד יקום נביא לקץ שנים שיגלה לו הזמן למתי יהי' מועד מפלת
בבל וגאולת ישראל. ויותר היטב לפרש הרד"ק כי המקרא הזה הוא המשך המענה. ולדעתו
מלת כי היא נתינת טעם למה שאמר לו כתוב חזון, בעבור כי החזון לא יהי' מעשה כ"א עוד
יהי' למועד אשר יעדו. ולדעתו יותר נכון לפרש שאלת כי משמשת פה במקום אם, וכל המאמר
הוא כפילת ענין עם מאמר הסמוך לו בכתוב, וטעמו אף כי החזון הוא עוד למועד: ויפת
לקץ, כלומר שכל דבריו ויעודיו המה רק לקץ הימים, והוא לפי מלאת לבבל שנעים שנה, בכל
זאת לא יכזב, כי על כל פנים יהי': ויפת, כמו יפיח אכונה (משלי י"ב י"ז) והוא הרחבת
הדבור וההגדה: אם יתמהמה, החזון למלאות דבריו: חכה לו, כי לא יאחר מהמועד הקטוב
לו

ח ב ק ו ק ב

כִּי־בֹא יִבָּא לֹא יֵאָחֵז: (ד) הִנֵּה עֹפֶלֶה לֹא־יִשְׂרָה נִפְשׁוּ בֹו וְצַדִּיק

תרגום אשכנזי קלג

זא האררע איהר, דען זיא קאממט זיבער, בלייבט ניכס אויס. (ד) זיעהע! אונרעדלי: בעס געמיטה איזט שטעטס אומוועלקט; דער פראממע לעבט

באמונה

ד ש י

ובנגדן גלו ממנה שבעים שנה וכן הוא אומר (בדברי הימים בסוף ב') עד רלחה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה למלאות שבעים שנה וכן מוצא אתה (ביחזקאל ד') ואני נתתי לך את שני עונם וגו' שלש מאות ותשעים יום וגו' יום לשנה נתתיו לך ואומר ואתה שבת על לך השמאלי וגו' נמלאת אתה אומר הנעיסו ישראל ש"ל שנה עד שגלו עשרת השנתיים ושנת יהודה קילקלו ארבעים משגלו עשרת השנתיים עד חרבות ירושלים הם עשרים ושתיים של מנשה ושאר שנותיו בתשובה שהרי נאמר בו (מלכים ב' כ"ח) ויעש הרע בכל אשר עשה אשחב כמנין שנותיו של אשחב והוא מלך עשרים ושתיים שנה ושתיים של אמן בנו ואתה עשרה של יהויקים ואתה עשרה לנדקיהו הרי ארבעים וששה ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישית לנדקיהו מכל מקום נמלאו ימי קילקול ארבע מאות ושלישים וששה שנים שלאחר נבואה זו שהיא שס"ו שנים ת' שנים עושים ס' יובלות וכל יובל ז' שמונת הרי ג' שמונת וח' שנים המקודש' ליובל הרי ס"ד ובשלישים וששה שנה יש חמש שמונת הרי ס"ט שנים מקודשות ושנת יובל זה האחרון נחשב' אף היא כמנין שבעים לא וגמר ובאן ככה אמר לו הקב"ה לחזקיהו בנר נחוב חזון בתורה אבל סתום הוא הוסיף אתה ובאר על הלוח' כי עוד יחולל חזון למועד זה: (ד) הנה עפלה. נפש שלו תמיד היא בנעם ובתורה שואף לבלוע ולא ישבע. עופלה ל' עזות כמו (במדבר י"ד) ויעפילו וכן עופל ובוחן (ישע' ל"ב): לא ישרה נפשו בו. אין רוחו מתקרר' עליו לומר די כמה שקייתי בנר לכן יבא עליו הפורענות: ולדיק באמונהו יחיה. יבניה המלך שצתיד רשע זה להגלותו יעמוד לו לדיק וביום שיושלך זה מקברו ישא אויל מרודך את ראש יהויכין וישם את כסאו מעל לכסא המלכים

ב א ו ר

לו: (ד) הנה עפלה וגו', לדעת המפרשים הוא מלשון גבהות הלכ וזדון, ורומז לנובדנאלר וזרעו שהתגאו נגד ה' ית': וצדיק באמונהו יחיה, הוא יבני' וסיעתו שהיו לדיקים באמונת' ונולדו וינאו מגלות בבל. אמנם אנכי בחרתי בנאיר הרדי"א ז"ל, כי המקרא הזה לא נאמר על אנשים מיוחדים, כ"א הוא תוכחת מוסר נגד תרעומת הנביא. ועופלה הוא כמו אופלה בל"ף בחליף אהח"ע. וענינו מי שלא ישרה נפשו בו ולא נאמנה את אל רוחו, הנפש ההיא תמיד אופלה וחשכה מפני הספיקות והמזבנות העולות בקרבה. אמנם הדיק המחמין שכל דרבי ה' בלדק ובמשפט, באמונתו יחיה חיים מאושרים, כי הספיקות לא יערבבוהו, והטענות העיוניות לא יבעתוהו, ענת"ד, ועפ"ז תרגומי. ובהיות כי המאמר הזה אינו מענין הנבואה, כ"א הוא מאמר בפ"ע, הערה למודי ומיסרי לנביא, לכן עשיתי להו למאמר מוסגר. וכדי להשכילך, קורא נחמד! נעים מליצת הכחוב ומונתו, אעירך עוד על עיון יקר מאד, קצו ושים עיניך עליו. דע כי ההכרות הנה שלש במין הוישיות, שכליות, מוחיות, שלשן מתנות יקרות חן בהן אלהים את האדם משך ימי היותו על האדמה, למען תהיינה לו ל זר, ובכל אשר יפנה יכלית, חן גדול יזרון המדותיות מפאת שתי בחינות. א' מפאת איכותם, שמליאותם לא תפול בגדר הספק כלל, כי מה שיורגש בנפש האדם פנימה, אין לספק עוד נאמתתו, כמו האהבה, הרצון, התקוה ודומיהם. ב' מפאת פעולתם כי רבה היא, נהיות שבאמלעותם יתעורר האדם לכל מעשה ופעולה וקנין, ובלעדיהן לא ירום איש את ידו ואת רגלו לאוס דבר וענין, ולכן הרבו לדבר עליהן חכמי עתי"קא בסכריהם. מן המין ההוא היא מדת האמונה, יקרה היא ונכבדה עד מאד, לא אמונה נפה במחשבת הפתאים, כ"א הרגשה פנימית בנפש ממליאת הדברים הראויים להאמין בהם. ולכן כי שקנה בנפשו מדת האמונה נקרא בל"ע נאמן רוח בנפשו, כי אם רוח יכול על כח ההרגשה בנפש המרחק על כל אגפיה והמתפעל מאמתת הדבר המעורר אותו. האמונה היא אס לכמה מדות נכבדות, ומסתעפת לסעיפים הרבה, מהן להאמין במליאת

לעבט אין זיינעם גלויבען גליק
ליד. (ה) וואהל טראַטצט
איטצט דער שטאַלצע העלד,
טרייאלאָן, פֿאַם וויין בעצעבֿט,
קאָן ניכט אין זיינער וואָהנונג
ראַסטען, ערווייטערט גלייך
דער גרופֿט, די ארויבבעניער,
איזט אונערזעטליך וויא דער
טאָד; דער פֿעלקער מענגע
ראַפֿט ער צוואַממען, טרייבט

באמונתו יהיה: (ה) ואף כי היין
בוגד גבר יהיר ולא ינוה אשר
הרחיב כשאול נפשו והוא כמות
ולא ישבע ויאסף אליו כל הגוים
ויקבץ אתיו כל העמים:
(ו) הלוא אלה כלם עליו משל

ישאו
צו זיך הין דיא נאַציאָנען אַללע — (ו) דאָך איינסט נאָך ווערדען די עוע אַללעוואַממט
שפּאַטט.

ר ש י

המלכים: (ה) ואף כי היין בוגד. ואף כשיבא בלשנך בן בנו של זה שיבגוד בו יינו דלקביל אלפא
חמרא שתי (דניאל ה') גבר יהיר הוא: ולא ינוה. לא יתקיים מדורו ונוהו שנתגאה ואמר בטעם
חמרא להביא כלי בית המקדש ואתה בהם והיא גרם לו שיהרג ויכלה זרעו כי גבר יהיר לץ
לא ינוה לא יתקיים הוא ונוהו: אשר הרחיב. נבוכדנצר: כשאיל נפשו. להשיג כל תאוותו ברחב
לב: והוא כמות. כמלאך האות שאינו שבע מלהמית כך זה אינו שבע בכל קניינו: (ו) הלוא
אלה. אשר אסף עליו לעובדו כולם עליו משל ישאו ומליכה ישאו בפייהם כל חידות בשבילו:
לו

ב א ו ר

במליאת הבורא, יכלתו והשנחתו. מהן להאמין ביקרת האדם ומעלתו, להאמין ברעיו וקרוביו
ושאר חנרת האדם אשר תעטרהו, להאמין במליאת הדק, הן מצד הבורא ית', כי הוא נתן
לכל דבר את חקו כפי תכליתו הקטוב לו ולא יעות משפט כל נברא, ומבחינה הזאת נקרא ה'
ית' אל אמונה; הן מצד המין האנושי, כי יש במליאת, אנשים אובדי אמת ולדק בעבור עלמותם,
ולא לשום פנים ותכלית זר. ממת האמונה ההיא תלוי' הלכת האדם ואזרו, כי העומד
באמונתו עם אלהים ואנשים, לא תמעד אזורו, רוח המקום ורוח הבריות נוסות הימנו,
ונפשו שליה ושוקטה כנימי הלצה כנימי הרעה, ומי שאין אמון בו, הוא לא ילח לכל חנרה
אנושית ומחבל ינדהו. ע"כ חובה גדולה היא על כל אב ומורה להדריך את בניו ותלמידיו
במדת האמונה ההיא, לכוון את רוחם ולהסיר נפשם באשונתם למען לא תמוט לעולם,
ולהרחיק מנפשותם כל אמונה כוזבת והבלי שוא (הבערגוויבען) המדוימים את הנפש ומבלבלים
דעת האדם. — ועתה ראה גם ראה כי כל הענין הזה כלול במליאת הכתוב, ברה היא כשמש,
מוזקקת שנעתיים, כי אמר שהנפש אשר לא ישרה באדם עם אלהיו ועם רעיו, חושבת מחשבת
זרות לא ירנו, כמו הכופרים במליאת האל או בהשנחתו, או המאמין שהנהגת העולם היא
בלי סדרים ובלי דק, ויסביר טענות מזויפות מצד הרעות הנמלכות בעולם וכדומה, נפש
כזאת היא אופלה ועלוטה בחשנה משוקעת בללמות ונבוכה תמיד, ובמה חגדל רעתה! והלדיק
האובד לדק ומשפט וכל מעשהו באמונה, ע"י אמונתו הזכה ההיא ית' חיים מאושרי' בזה
ובנא. והבן זאת: (ה) ואף כי וגו', פה התחלת החזון שזכר, ושעור הכתוב הוא, ואף כי
גבר יהיר, היין בוגד, ולא ינוה, וענינו שאמר, הן אמת כי עתה נבוכדנצר, איש זד יהיר,
משתכר תמיד, ובוגד ברעיו אנשי בריתו: ולא ינוה, לא יוכל לנוח בנוה, כי כל חפצו ללכת
להשחית (ראב"ע): היין בוגד, שותה היין, וכן לץ היין (רד"ק). ולדעתי בעבור שאיש שבור
מחפעל מיין אשר בו, לבן ייחס פעולותיו ליין, כאלו היין סועל: אשר הרחיב וגו', כמו
השאל והמות אשר לא תשבענה לבלעות החיים, כן נפשו המתארת לא תשבע להשחית: (ו) הלוא
אלה, מוסב למעלה, כלומר אל תחשוב שיתמיד בהלכתו כי הלא אלה הגוים שכנס בעמרים,
משל

ח ב ק ו ק ב

יִשְׂאוּ וּמְלִיצָה חִידוֹת לּוֹ וַיֹּאמֶר
הָיוּ הַמְרַבָּה לֹא-לוֹ עַד-מִתִּי
וּמִכְבִּיד עָרְיוּ עֲבָטִיט: (ו) הֵלֹוא
פָּרַתַע יְקוֹמוּ נְשָׁכִיָה וַיִּקְצוּ
מוֹעֲזוֹעִיָה וְהֵיית לְמִשְׁסוֹת לָמוֹ:
(ח) כִּי-אַתָּה שְׁלוֹת גּוֹיִם רַבִּים
יִשְׁלוֹף כָּל-יֵתֶר עַמִּים מִדְּמֵי אָדָם
וְהַמֶּס-אַרְץ קָרִיָה וְכָל-יֹשְׁבֵי בָהּ:
(ט) הָיוּ בַצֵּעַ בַּצֵּעַ רַע לְבֵיתוֹ לְשׁוֹם

במרום

תרגום אישכנזי קלד

שפאטטליעד אויף איהן ערהע=
בען, מיט זינגנדיכטען איהן
„פֵּעֶרְהֶאָהֶנֶען: „וועהע דעם,
„דער זיך פֵּאָן פֵּרַעמֶדַעם גִּיטַע
„בערִיִּכֶרַט! ויא לאַנַע
„נאָך?—וויִרד ער נִכֶּט באַלד
„אונטער דעם שלאַממעס
„וואַכט ערִלִיעֶנן?—(ר) אור=
פלעטצליך רעגט זיך דיין פֵּער=
דערבער, ערוואַכֶען דיִנַע רֹ=
העשטאַרער, צור בִּיטַע
וויִרסט דוא איהנען דאַן. (ח) אָ
דוא! דער רִיִּכֶרַט פֵּיעלער
פֵּעלקער! זיִא נון דער רִויב
דעם פֵּעלקער רעכטעס, דעם
אונשולדיגען מענשענבלוטעס

וועגען, דער אונטערדריקונג האַלבער, דיא דוא אַן לאַנד אונד שטאַרט אונד איינוואָה=
נער פֵּעראיבט. (ט) וועהע דעם, דער פֵּיר זיִנען פֵּאַללאַסט שאַנדגעוין היִפֶּט! דער אַן
דער

ר ש י

לו. כמו עליו: ויאמר. האומ' את מליצה החידה: הוי המרבה לא לו. זו היא המליצה
חבל על המרבה הון ומלכות ולא לו כי יבאו מלכי מדי ויטלו את הכל: עד מהי. יהיה הולך
ומרבה ואינו אלא מ: ביד עליו משא עון כעב של טיט. עד הוא ל' קורה כניד' כמו שמנינו בזשכן
(דחזק' מ"א כ"ה) ועב ען. וכן ללעות הבית והעבים (שס כ"ו): (ז) ויקלו. כמו ויקולו:
(ח) שלות גוים רבים. השלכתם ממקומם: ישלך כל יתר. פליעת העב"ס: מ-מי אדם.
בנקמת דמי ישראל הקרויים אדם שנאמר (שס ל"ד) אדם אתם: וחמס ארץ. ארץ י-אל:
קריה. היא ירושלים: (ט) הוי בלע בלע רע לביתו. כונס ממון שהוא רע לו ולביתו לבנות לבית.
לשם במרום קנו. כדכתיב בספר (דניאל ד') הלא דא הי' בבל רבתא די אנה בנית' לבי' מלכו
נתקף חסני וגו' ונשעה שילא דבר זה מפיו נטרד מן הנריות שנאמר וגו' (שס) עוד מלתא כסוס
מלכא

ב א ו ר

משל ישאו עליו בקרוב יומו. וישמחו במסלתו. ומליצה חידוח לו, הדבור ההתפעלי קלר
הנמות ורב האיכות יקרא מליצה, ואם הוא חד הרעיון, יקרא מליצה חידותי (זינגנדיכט
בל"א): לו, כמו עליו (רש"י): ויאמר, המליץ הזה: הוי המרבה לא לו, ת"י וי דמסני
נכסין דלא דיליה: עד מהי, יהי' הולך ומרבה: ומכביד עליו עבטיט, הוי שנתחלת המאמר
נמשך גם למטה, כלומר הוי המכביד עליו וגו' וענינו המכביד עליו ממון רב שאסף כמו טיט
עב שמכביד על גופו (מרד"ק): עבטיט, הפך כמו טיט עב, וכן כל רבי' עמים (רד"ק):
(ו) הלוא פהע וגו', בפסע כתחוב יקומו הנושכים את מלכותך ויעירו המזעזעים ומחריבים אותך,
הם מדי ופרס המחריבים את מלכות בבל בימי בלשאר: ויקצו, שרשו יקן ונא ביו"ד האיתן
לנד, ויו"ד השורש נעלמת מהמכתב (מרד"ק): (ח) כי אהה שלות, מפעלי הנפל, כמו סבות
נאף (איכה ג' מ"ג): מדמי אדם, מ"ס הסיבה, כלומר, זה הרע יבא לך מרוב דס נקיים
שפסנת, ומחמס שעשיה נאף, ובקריה ויושניה (מרד"ק): (ט) הוי בצע בצע רע, כל בלע
הוא רע, אך הוא להפלגה: לביהו, בשניל ביתו כלומר שגזל את הטמים, לבנות לו בית
נאף וחוק: לשוש במרום קנו, ככתיב בס' דניאל, הלא דא היא בבל רבתא די אנה בניתה
לביה

במרום קנזו להנצל מכף רע: (י) יעצת בשת לביחך קצות-
 עמים רבים וחומא נפשה: (יא) כי-
 אבן מקיר הזעק וכפים מעץ
 יעננה: (יב) הוי בנה עיר בדרמים
 וכונן קריה בעולה: (יג) הקוא
 הנה מאת יהוה צבאות וייגעו
 עמים בדי-אש ולאמים בדי-ריק
 יעפו: (יד) כי תמלא הארץ לדעת
 את-כבוד יהוה כמים יכסו על-

דער האהע זיך ניכטען ווילל, אים פאודעם שיקואלס מאַט בעפרייט צוזיין. — (י) דיין ראטהשלוס דעקט מיט שמאך דיין הויז, דער פעלקער שטורץ ברינגט דיר זעלבסט פערדערע- בען. (יא) דער שטיין אין דער וואנד שרייעט אום ראָע, אונד דיא שפאררע אים האַלצען זימזע רופט איהם דיא אַנט- וואַרט צו: (יב), וועהע דעכ, דער אויף בלוטשולר דיא „שטאדט ערבייט! דיא בורג „מיט לאַסטערטהאַט בעפֿע- „סטיגעט! —“ (יג) פֿאָם עוויי גען, דעם וועלטאללס העררן,

איוט עם בעשלאַססען: עם מיהען זיך דיא פעלקער, דאך פֿיר דיא פֿלאַמע נור, — נאָ- ציאַנען ערמידען זיך בלאַם פֿיר אייטלען טאַנד. — (יד) דאָך איינסט ווירד דער ערדקרייז פֿאַלל ערקעננטנים דער מאַיעסטעט דעם עוויגען זיין, וויא וואַססער דעם מעערעם פֿלעג- 5ע

ר ש י

מלכא וגו' ונבנין זה (י) יעלת נשת לביחך. אשר יעלת לקנזו עמים רבים והפסדת עלמך. קלות ל' שלים וקילוף כמו הקלות את הבית (ויקרא י"ד): וחוטא נפשא. כמו (משלי כ') מתעבר חוטא נפשו חוטא לזכד נפשו סורפייט אשר מא בלע"ז: (יא) כי וגו'. האבנים אשר גולת תזעקנה מן הקיר: וכפים מעץ יעננה. אל האבן נקול לנגדה שניהם לזעקים, וכפים מעץ יעננה תרגום יונתן ושיפא מגו מרישא. שיפא לשון קסם שאין בלשון חכמים לדור"ש בלע"ז מרישא הוא הקורה: (יג) הלא הנה מאת ה'. נשתלם פורענות לעושי רשעה: וייגעו עמים נדי אש, כאשר תביאם חמתי כאש עד שיהו דיים. נדי אש איי"ן בלע"ז:

ב א ו ר

לביית מלכו בתקוף חסני וליקר הדרי: להנצל מכף רע, כי חשב בגאותו כי בנת גבורתו ויכלל מכל מקרה ופגע רע, ולא יאלוט בו יד העונש והרע המעוהד לנא על הפושעים, וחנן זהו תרגומי (טיקוהאמחט) : (י) יעצה בישה, אמר הנביא, אך באמת עלתך אשר יעלת לביחך, חכמה זושה, כשיבאו האויבים ויהרסו הננין: קצוח עמים רבים וגו', הכריחה וההפסד שהכנות לעמים רבים, תהיה לחטא ולחסרון בנפשא, כלומר לעלמותיך: קצוח, מקור מן הקל, וענינו לשון כריתה וחתוך כמו וקלות את כפה: וחוטא, כמו והייתי אני ובני שלמה חטאים, רש"י ז"ל כתב חוטא לאכד נפשו פורפייט אשר מא בלע"ז (כ"ל פור פערדרע סאן אמש). (יא) כי אבן מקיר הזעק, דרך משל שאבני הבית אשר בנית בגול תזעקנה מקיר לנקוס נקמתם, באלו לא תוכלנה לסגול חרפון וכפים, ת"י ושיפא מגו מרישא, שיפא, לשון קיסם שפאין בלשון חכמים לד"רש בלע"ז (רש"י) (כ"ל דעלאטטער, וואס פֿאָן וויינער נאָטטע וואָגעטה). ובש"ס (מס' תענית א') פירש"י חכי לבונה ורגילין לתתה בין ב' נדנבי העלים, וכן תרגמתיו: (יב) הוי בונה, מענה הכפים ע"ד משל, אוי לזה הבונה עזרו ומייסד קריחו בדם נקיים שפך ובגול: (יג) הלוא, לשון חזוק, כלומר אחרי שה' לבאות יעץ ומי יסירנה? וייגעו עמים, עם הכשדים שטרחו וייגעו לאסוף הון ושלל רב, כל יגיעם לריק יהי' ולשרפת אש: נדי אש בדי ריק, מלות די נוספת, כמו נדי ארבה לרוב (שוכטים ו' ה') רד"ק: (יד) כי תמלא הארץ וגו', אז בראות עמי הארץ את נפלאות ה' ומשפטיו אשר יעשה בעם כשדים ובנוכדנאלר,

ח ב ק ז ק ב

ים: (טו) הוּי מִשְׁקָה רַעְהוּ מִסַּפַּח
הַמֶּתֶה וְאָף שֶׁכָּר לְמַעַן הַבֵּיט
עַל-מַעוּרֵיהֶם: (טז) שְׁבַעַת קָלוֹן
מִכְבוֹד שְׁתָּה גַם-אַתָּה וְהַעֲרַל
תִּסּוּב עָרִיךְ כּוֹס יִמִּין יְהוָה
וְקִיקְלוֹן עַל-כְּבוֹדָה: (יז) כִּי-חַמֵּם
בְּבָנוֹן יִכְסֶה וְשָׁר בְּהַמּוֹת יַחֲיִתוּ

מדמי

תרגום אישכנזי קלה

כֵּע אומהיללט. (טו) זועהע
דעם מיט זיינען טרינקגענאָם:
סען שוועלגענדען! ער רייכט
איהנען הינדען שיימענדען פֿאַ:
קאל, דאָס זיא בעצעכט פֿאַן
זיינעם גריממע טוימעלן, אונד
זיינע בליקקע זיך אָן איהרער
בלאָסע וויירען. (טז) דאָ שאַנִּי
דע דיר געניגעט מעהר דען
רוהם, זאָ לעהרע אייך דוא—
צודיינער אייגען שמאָך—דען
דיר פֿאַם עוויגען הינגערייכ־
טען ראַכעקעלך, ביז עקעל־

האַפֿטער אונפֿלאַט דייענע ווירדע שענדעט. — (יז) יא, דיין אין לבנון פֿעראיבטער פֿרע:
פֿעל ווירד איינסט מיט שאַנדע דיך בעדעקקען; דער טהיערע רויב ווירד דיין שרעקבילד זיין,

אָב

ר ש י

(טו) הוּי משקה רעהו. יין באותה השקה הוא מספח ואוסף את חמתו ואף עליו משכרו
בחמתו וכל זה הוא עושה למען הניע מעוריהם על גלויים ולראו' את ערות' זה ל'נ' שהיה
משקה את המלכים יין ומשכרם ואוכז עמם משכני אזה כדאמרינן במס' שנת. ד"א הוּי משקה
רעהו בסדר עולם דורשי כלפי בלאגר שהקה את השרים בכלי בית השקדש ובהם נספחו
ונשכרו בחמתו של הקב"ה ובו כלילה נהרג: על מעוריהם. להגלות קלונם וראו שונאיהם
בניולם: (טז) והערל. ה"א משמעת בתיבה זו כל' התפעל כמו (דברים כ"ג) האכף של עמך
אף כאן הערל האטם בשממון ובתמהון לב כל ערלה ל' אועם הוא כמו ערלה אונם (ירמיה ו')
ערלות לב וערל בשר (יחזקאל מ"ד). וי"ת ואיתערטל ל' ערום ועריה (אס): (יז) חמם לבנון.
בית מקדשא: ושר בהמת יחיתן. שוד בהמתך ואוכלוסך אשר הורדו את עמי ישראל הוא ישכרם:

מדמי

ב א ו ר

ינירו כלם את כבוד ה' וידעו באמת כי האל משגיח במעש' בני אדם לתת לאיש כדרכיו. ובאותו
לאון משש נבא יסעי' ע"ה על הכרת האמת שתתרחב על פני כל הארץ: (טו) הוּי משקה
רעהו, יוסיף הניבא לשפוך כעסו על נבוכדנאצר בעבור התועבות אשר יעשה, שותה ומשתכר
עם מלכי העמים שנאו נברית עמו, והוא ינגוד כס, וישכרם בחמתו להתלוצץ כס וללעוג
עליהם ולשמות נקלוּם: מספח, ענינו דבוק כמו ספחני נא (רד"ק): חמתך, מלה משתמעת
לתרי אפי, כי כוונת הניבא באמת כן על החימה והאף של נבוכדנאצר הרשע, כן על חמת היין
שנידו. והתבונן המשל הזה, כי נעים ומכוון מאד עם אמתת הענין, כי כמו האדם הנועם,
מעלה קנף על פיו ושפתיו מרוב חיומו ואש התנערה אשר בקרבו, כן היין בעת המזגו בכלי
יעלה קנף ואבעבועות מרוב חלקי האש אשר בו, ותבין בזה כוונת תרגומי: ואף שכר, ישכרם
באפו: למען הביט על מעוריהם, עת כי יחוגו וינועו בשכרותם ונגלה ערותם לעיניו. ודרש
חז"ל ידוע: (טז) שבעת וגו', לפי שאחה תאבה הקלון יותר מן הכבוד, לכן חשחה גם אחה
את כוס התערלה שביד ה': והערל, ענינו עד שתגלה ערלתך ותהי' נקלה ונבזה לעין כל.
ותרגומי כפי הכוונה: וקיקלון, מלה מורכבת מן קיא וקלון, וענינו שיהי' שותה ומשתכר
עד שיעלה קיאו כדרך המשתכרים המקיאים מפייהם ויהיו ללעג ולקלם לעיני רואיהם ויתבזה
נכרם: (יז) כי, החמם שעשית לבנון יכסך גושה ושוד שעשית לכהמת שוכני לבנון יהי'
לך למחיתה. וכוונתו על ארץ ישראל ושוכניה: יחיהו, שרשו סית והכו' לנקבות רבות,
ני מוסב על הנהמו' שיפיל עליהם חמת מראהו בעת שיהי' נערד מבני אדם ודר בין החיות,

כזכר

אב דער בלוטשולד, אב דער פֿרעפֿעלטהאט דיא דיא פֿער איכט אן לאַנד אונד שטאַדט אונד איינוואַהנער. — (יח) וואָס פֿראַמט דעם בילדנער דאָ געשניטטע בילד! וואָס דער מעטאללענע געטץ דעם פֿאַל־שען פֿרעסטער! וויא קאָנדער קינסטלער דעם ווערקע זיך פֿערטרויען? דעם שטוממען געטצען, פֿאַן איהם זעלבסט געפֿאַרמט? — (יט) וועהערעם צום בלאַקקע שפרעכענרען: ערוואַכע! צום אינבעזעלעטען שטיין: ערמונטערע דיך! קאָן דער דיין פֿיהרער זיין, דעססען אויסענווייטע מיט גאַלד אונד

מִדְּמֵי אָדָם וְהַמֶּסֶךְ אֶרֶץ קְרִיָּה וְכִרְיֹשְׁבֵי בָהּ: (יח) מִה־הוֹעִיל פִּסְלוֹ כִּי פִסְלוֹ יִצְרוּ מִסֵּכָה וּמִזֶּרֶה שֶׁקָּר כִּי־בִטָּח יִצַר יִצְרוּ עָלָיו לַעֲשׂוֹת אֲרִילִים אֲלֵמִים: (יט) הוּא אָמַר לַעֲזֵן הַקִּיּוּצָה עֹרֵי לְאַבְן דוֹמָם הוּא יוֹרֵה הִנֵּה־הוּא תְּפוּשׁ זָהָב וְכֶסֶף וְכֹל־רוּחַ אֵין בְּקֶרְבוֹ: (כ) וַיְהִי־הָבִיכָר קִדְשׁוֹ הֵם מִפְּנֵי כָּל־הָאָרֶץ:

חשלה

זילבער רייך בעלענט, דעססען איננערעם גייסטלאָז איז? — (כ) דעם עוויגען נור אין זיינעם הייליגען פֿאללאַסטע — איהם שוויגע עהרפֿורכטספֿאַלל דער גאַנצע ערדקרייז! —

ר ש י

מדמי אדם. מחמם דמי ישראל: ומאם ארץ. ישראל: קריה. ירושלים: (יח) מה הועיל לנבל פסל: כי נטח. האדם היור והיא יולדו של אלוהו זה: עליו. על יצירתו זאת הוא נטח שיעזר לו אשר נא לעשות אלילים אלמים: (יט) הוא יורה. בתמים: (כ) וה' בהיכל קדשו. מוכן ליפרע: הם מפניו כל הארץ. הם ל' שיתוק ודמימת חורבן:

ב א ו ר

כנזכר בדניאל. והבן נועם המליצה שנמקרא זה, שאמר כי החמם שעשה יכסהו, כלומר שיה' מראהו כלו כזיה רעה הטורפת וחומסת, ושד נהמות, שהרגיל בו מנעוריו ונשתנה בו לטבע, יסת את כל רואהו: (יח) מה הועיל פסל, למלך נבל שהי' מתפאר בו, כמבואר המעשה בדניאל: כי פסלו יצרו, האומן שיכרו ופסלו, מה תועלת יש לו בו (מרד"ק). והנה לא אוכל למונע מהעיר פה את הקורא המשכיל על עולם ההתפעלות שהי' בלב הנביא, והתלהבות נבואתו אשר השפיע עליו ה' ברוח קדשו, להביט מרחוק את כל התועבות אשר עשה נבובדנאכר הרשע, להחטיא את נפשו בדברים המתועבים יותר, והמה עבירות חמורות אשר מנו חמיו ז"ל, גזל גלוי עריות ושפיכת דמים וע"ז, המשחיתים את הוד האדם ומפסידים את תקון הקבוץ, ונגד כל אחד מהם קרא הנביא בגודל התפעלותו, הוי! ויעד עליו את העונש הגדול המעותד לבא על איש משחית נפשו זה: — מסכה ומזרה שקר, גם האליל אשר נסך האומן ממתכות, מה הועיל למורה שקר, הוא כהן אליל אשר יתעה בו את העם: כי בטח יצר יצרו עליו, המעשה נקרא יצר והעושה יוצר, וכן יצר אשר ליוצרו לא הבין; ואמר דרך תימה, איך יהי' תועלת במעשה ידי יוצר לכטות על מעשהו: לעשות אלילים אלמים, שאין מענה בפייהם לענות אל קוראם: (יט) הוי אימר לעץ, איך לאומן הזה אשר יצר את האליל עץ ואבן, וידמה במעשהו כאלו אשר לעץ ואבן הקיבו והעירו! דומם, תואר לאבן, ענינו מבלי חיות: הוא יורה, בתמי' איך יחשוב הסכל הזה שהוא יורנו את המעשה אשר יעשה: הנה הוא תפוש, אחי שהוא מלופה ומיופה נוכח ובכסף מבזון, איך פנימה כל רוח אין בו, אפילו רוח נהמה: (כ) וה', וי"ו ההפוך, כלומר חמם ה' שהוא בהיכל קדשו. כלומר מלך קדושתו ועלמותו האמתית, אלו לבדו יאות הגדולה והרוממות: הם מפניו כל הארץ, לו ואם הכבוד והמורא, שיהם מפניו כל הארץ וישחמם מירח כבודו:

ח ב ק ו ק ג

חרגום אשכנזי קלו

ג (א) תפלה לחבקוק הנביא על-
שגינות: (ב) יהוה שמעתי
שמעתי יראתי יהוה פעלך בקרב
שנים חייהו בקרב שנים תודיע
ברגז רחם תזכור: (ג) אלוה
מתימן יבוא וקדוש מהר-פארן
סכה כסה שמים הודו ותהלתו

ג (א) געבעט דעם פראפעטען
חבקוק אויף שגינות
(ב) עוויגער! פֿורכטפֿאלל פֿער
נאהם איך יענע קינדע פֿאָן
דיר — אַך! דיין ווערק, עווי-
גער! ערהאַלטע עס, ווענדראַ
צייט זיך נאַהעט, מאַכע קינד
אוינענען יאַהרען, דאַס אויך
צירנענד דואַ נאָך אַן ערבאַר-
מען דענקסט. —

(ג) אַלס גאַטט פֿאָן תימן איינ-
הערצאָג, דער אַללערהייליג-

מלאה

סטע פֿאָם בערגע פארן, דאָ בערעקטע זיינע מאַיעסטעט דען היממעל, זיינעם רוהטם
וואַר

ר ש י

ג (א) על שגינות. יש לפותרו כתרומו: ולפי משמעו בקש רזמי' על עזמו שהטיח דברים כמו
(לעיל א') ע"כ תפוג תורה ותעשה אדם כדגי הים קנתר אחר מדת הדין: (ב) שמעתי
שמעך. אשר מעולם שנפרעת תמיד ממבטיסך ואתו אתה סובל: יראתי. אמרתי ח"ך משתנית
מדת הדין בעון ישראל: פעלך בקרב שנים חייהו. פעלך הראשון שהיתה נפרע לנו מאויבינו
בקרב שני הורה שאנו שרויים בה חייהו כלומר עוררה והשיבהו ונקרב שנים הללו תודיעהו:
ברגז. שתקוף על הרשעים: רחם תזכור. כמו לרחם: (ג) אלוה מתימן יבוא. עכשיו הוא
מזכיר לפניו פעלו הראשון שהוא מנקה לפניו לעוררהו ופועל כיבתן של ישראל ופורענות דורות
הראשונים כשנאת ליתן את התורה לא קבלוהו. מתימן. עשו: (מזרת על עשו וישמעאל כו'.
מהר"ו): פארן. ישמעאל כדאמר וישב במדבר פארן (בראשית כ"א): כסה שמים הודו. כסיני

ב א ו ר

ג (א) חשלה, המפרשים נחלקו בדעותיהם על ענין התפלה מה היא. והנכון לפי
ענינה, כי אחרי הודיע אלהים את הנביא בנבואה הקדומה שיבא עם כזדים בארץ,
כאמרו כי חמם לנכון יבסך, וכמרו רחמיו על עמו והתפלל עליהם שיהי' ה' להם למחסה ולמסתור
צמי הורה הזאת. והקורא המשכיל יבין ההבדל העלמי שבין תפלה זו לתפלת הנביא בתפלת
הספר; כי שם ענינה זעקת מתלונן ומתענר על העול הנעשה לו, ומליכותיה כלם יורו
על הסתערת הנפש ורוגזה, ופה ענינה השתעבות הנפש בלאט ובנחת לעורר רחמי האל ומסדו. —
וראיתי לחלק הפרשה הזאת לד' מחלקות כפי הבדל עניניהם. בחלק הא' (מן פ' ב' עד ג')
ישפוך הנביא שיחו לפני ה' להיות מרחם על עמו ולהקוותם בעת צרתם, ויזכור לפניו מדת
גבורתו, שהרחמים והרגז נאחדים בחקו. ומתוך כך בא לשפר בחלק הב' (מן פ' ג' עד
ט"ז) חסדי ה' וגבורותיו שעשה לישראל בימים שעברו, וישורר יוס קריעת י"ס ומחן תורתו.
ובחלק הג' (פ' ט"ז) יחזור לבנין הראשון לספר עת הורה היעודה לו מפי ה' ויפרט המקרות
האסובבות על ידה בארץ. ובחלק הד' (מן פ' י"ז עד תמו) יסיים בנחמה ובנצחון על האל
המושיע: — שגינות, שם כלי זמר: (ב) שמעתי שמעך יראתי, יראה ורעד אסותני בשמעתי
השמועה ממך: ה' פעלך, ישראל שהם פעלך, כנחזר על בני ועל פעל ידי תלוני (רד"ק):
בקרב שנים, שעורו כמו בקרוב השנים האלה שיעדת: חייהו, שמרהו שלא יכלה ע"י האויב:
בקרב שנים תודיע, מדת קדשך, והוא ברגז רחם תזכור, כלומר גם נתוך הרגז והסימה
עוד תזכור גם רחמך: רחם, שם נל"י ומאנו רחמים בל"ר: (ג) אלוה מתימן יבוא, החל
לספר המסד הגדול שגשה לגמו ביום מתן תורה, כמ"ש ורחם מאעיר למו, כי תימן הוא שעיר,
וכן מהר פארן, כמ"ש הופיע מהר פארן: כסה שמים הודו, ממראות הלפידים נראה הוד
וגבורתו

מלאה הארץ: (ד) ונגה באור
 תהיה קרנים מידו לו ושם הביון
 עזה: (ה) לפניו ילך דבר ויצא
 רשף לרגליו: (ו) עמד וימדד
 ארץ ראה ויתר גוים ויתפצצו
 הררי עד שחו ובעות עולם
 הליכות עולם לו: (ז) תחת און
 ראיתי אהלי כושן ירגזון יריעות

ארץ עו קרי

בע אויף דיא אונטער וועלט. — (ז) אין רעגער אַנגסט ערבליקטע איד כוש'ס היטטען, אים לאַנדע

ר ש י

לישראל: (ד) יונה. אורח היום: כאור תהיה. כאור המיוחד של שבעי ימי בראשית היה וכן ת"י: קרנים. ל' מאור כשהוא נוקב וזרח דרך הנקב נראה כמין קרנים בולטין וכן (שמות ל"ד) כי קרן אור פניו: מידו. של הקב"ה באו להם: ושם חביון עזה. בתרגומו שם נגלה עזו שהי' חזיו למפרע בסתר עליון: (ה) לפניו ילך דבר. מלאתי במדרג אגדה בשעת שנתן הקב"ה תורה לישראל ערדו לשלך המות להפליגו לדברי' אחרי' שלא יעמוד לקנתר ולומר חומה שעמידה לכפור כך לסיף ארבעים יום ואתה נותן להם את התורה: ויכח רשף לרגליו. מלאתי רשף באו עמו לסיני: (ו) עמד וימדד ארץ. המתין לדקדק בדון דור המבול למדוד להם מדה כנגד מדה ומדד עומד כדאמר נכב' ה' ועומד לקין עמים (ישעיה ג') ממתין ומדקדק בדיונים וימדד ארץ ברותחים קילקלו וברותחים נדונו: ראה. בזור הפלגה שעל ידי שהיו שפה אחת באו כולם בעלה כדכתיב ויהי כל הארץ שפה אחת (בראשית י"א): ויתר גוים. הפינס לשבעים ל' כדאמר ויתר ממקומו (איוב ל"ז) לנתר בהם (ויקרא י"ח): הררי עד. שרי העב'ים: הליכות עולם לו. הראה להם שכל מהלכו של עולם שלו הוא: (ז) תחת און. שנמלא בישראל: ראיתי אהלי כושן. שצומדים בגליו ומזבילים את ישראל ונהתכנעם לפניך

ב א ו ר

גבורתו בשמים והדר כבודו בארץ: (ד) ונגה באור, מראה כבוד שכינתו הי' כאור השמש בגבורתו, כמ"ש ומלא' כבוד ה' באש אכלת נראש ההר: תהיה, עתיד במקום עבר ומוסב על נגה: קרנים, מלשון כי קרן עור פניו, והמה השזיבים והנכולים החזורים מגוף המאיר: מידו לו, מוסב על מלת באור, ר"ל כאור השמשי המשליך נכולי זהר מסביב לו, ואין כח בעיניו צער להביט אל תוכס: ושם חביון עזה, כלומר שם בתוך מראה הנגה ההוא פנימה, עזו שכינתו חזיו ונסתר מעין כל רואה, וענין המשל על הסתרת השגת כבודו משכל האנושי: (ח) לפניו ילך דבר, יספר הנביא בדרך משל הליכות אלוה נקדש על אופן נאגה ונורא, כאלו לפניו נואו ילך דבר הממית, ומאחריו יכח רשף והוא הנרק השורף, מלשון רשפי אש. (ו) עמד וימדד ארץ, בעמדו על הארץ, היז נודדת מסניו, כת"י ואזיע ארעא: ראה ויתר גוים, כלומר ראיתו לבד היתה מאזנת את הגוים. ויתר, כמו לנתר בהן, שהוא לשון דלוג וקפיטה: ויחשצצו, ענין שזירה עם פזור הזלקים אנה ואנה, כמו וכפטיש יסובץ סלע: שחו, מפעלי הכסל והראוי שחפו, והטעם ירדו לשטה ממקום גבהם. וכל זה להפלת המשל: הליכות עולם לו, בעת הליכות אלי בעולם התחתון והגלות כבודו בארץ: (ז) תחת און ראיתי וגו', לדעתי מלת און פה מלשון בן אנוני, שהראות הי"ו. ונגזן הוא להיות זה רמו לדבר כושן רשעתיס וארץ מדין על דבר גדעון הנלחם לישראל (מדברי הראב"ע): ירגזון יריעות ארץ מדין, היריעות הפרושות על

אֶרֶץ מִדְיָן: (ח) הַבְּנֵה־רִים חָרָה
 יְהוָה אֶם-בְּנֵה־רִים אֶפְקָ אֶם-בָּיִם
 עֲבַרְתָּהּ כִּי תִרְכַּב עַל-סוּסֶיךָ
 מִרְכַּבְתֶּיךָ יִשׁוּעָה: (ט) עֲרִיָה
 תַעֲזֹר קִשְׁתְּךָ שְׁבַעֲוֹת מִטּוֹת אֲמֹר
 סִלַּח נִהְרֹת תִּבְקַע-אֶרֶץ: (י) רֵאוּךָ
 יַחִילוּ הָרִים זָרִם מִיָּם עֲבַר נָתַן
 תְּהוֹם קוֹלוֹ רוֹם יִדְהוּ נִשְׂא:
 (יא) שָׁמַשׁ יֵרַח עֶמֶד זָבֻלָה לְאֹר

לאנדע מדין דיא צעלטע העפּ= טיג בעווענט. (ח) איזט דער עוויגע אויף פֿלוטהען ער= גרימט? טריפֿט דיין ענט= בראַנטער צאָרן דיא שטראַ= מע? דיין אונוויללען דאָ מעער? דא אײנהער דוא פֿעהרסט מיט דייןען ראַססען אויף קריע= געסוואַגען פֿאַם זיענע פראַנ= גענד, (ט) שלײדערסט אויס דעם ענטבלעסטען באַגען, דיא אויף דייןען מאַכטשפּרוך בע= שוואַרענען פֿײלע, אונד שפּאַלטעסט געוועסענער גליך פֿעסטעם באַדען. (י) דײך זאַ=

חצײך

הען דיא בערגע אונד בעכטען, שטראַמע רוישטען שיימענד דאָהין, דער אַבגורנד טאָכטע, טהירמטע דיא וואַגען היממעלאַן: (יא) זאָנגע אונד מאַנד שטאַררטען אין איהרער באַהן

ביים

ר ש י

יגזון ירועות וגו' הכל כתרגומו: (ח) הַבְּנֵה־רִים. יש תמיהות שהן קיימות הראינו שכל אלה עשה ופי' השק' כתרגומו: מרכבותיך. לנו ישועה: (ט) עריה תעור קשתך. נגלה נגלית גבורתך: שבעות מטות. שבעות שנשבעת לשבטים: אמר סלה. מאמר המקויים לעולם. אומר נקוד כתז (ר"ל סגול) ועצמו למעלה שהוא שם דבר: נהרות תבקע ארץ. כתרגומו: (י) רֵאוּךָ יַחִילוּ הָרִים. הרי נחלי ארנון שנבקעו זה עם זה: זרם מים עבר. בצערים בירדן תמו נכרתו המים ועבר קילוח שטף המים לשפולי של נהר והנאים מלמעלה קמו עמדו: נתן תהום קולו. שנחזהו יושבי הארץ: רום ידיהו נשא. לנא השמים הודו לו: (יא) עמד זבלה. במדוריהון כל

ב א ו ר

אהלי יושבי ארץ מדין רגזו ונעו ממקומם: (ח) הַבְּנֵה־רִים חָרָה ה', זכר בקיעת ים וירדן, ואמר ד"מ מהזה ה' לנהרים, האם חרה אף ה' גם שנבקעו. וכפל הענין במ"ש לקוק (מדברי הרד"ק): כי תרכב על סוסך, ידמה הנביא הגלות כבוד עושו כגבור רוכב על סוס מוכן למלחמה ועמו מרכבות חיליו, בן נלחם ה' לישראל נים: מרכבתך ישועה, תואר למרכבות, כלומר נאזרו בגבורת ישע ימיו: (ט) עריה תעור קשתך, יוסיף לדמות האל כאיש חיל תופש קשת, וטעם עריה גלוי, וכן תעור הוא ענין גלוי, כלומר תגלה הקשת אשר בידך לירות החלים: שבעות מטות אמר סלה, מטות הם החלים, כאלו המטות נשבעות לקיים מאמרך סלה (ראב"ע): נהרות חבקע ארץ, תבקע נובח לשם, והנהרות הנבקעו' הם הפעולים, ושעורו תבקע הנהרות שהמה נהרות בארץ היבשה הנוחה להבקע: (י) רֵאוּךָ יַחִילוּ הָרִים, יוסיף להפליג המשל, כאלו ההרים חלו ורעדו ממראות נוראותיו: זרם מים עבר, המים צרעשם עברו ממקומם: נתן ההום קולו, תהום הוא קרקעית הים ובעת כי יסער הים גליו נדמ' כאלו הקול עולה מתחתית המים: רום ידיהו נשא, התהום נשא ידו לרום שמים, ויתכן שלקח המשל ממקרה הטבע הנודע לנו מים המזרחי, כי לפעמים ינשאו משברי גליו ויעלה לשמים שיאם, ולא יראה כמו תמונת עמוד של מים העולה משטח המים עד לב השמים, ויקרא (טראמבע, וחססער האָזע כל"ח): (יא) שָׁמַשׁ יֵרַח, חסר וי"ו נדרכו לפעמים: עמד, כל חמד: זבלה, בשמים שהם זבול ומעון להם, והה"א נוספת כה"א לילה כי המלה מלעיל

תרגום אשכנזי

ח ב ק ו ק ג

חצִיִּיהָ יִהְיֶה לְגִגָּה בְּרֶק חֲנִיחָה :
 (יב) בְּזַעַם תִּצְעַד אֶרֶץ בְּאֵף חֲדוּשׁ
 גוֹיִם : (יג) יֵצֵאת לְיֵשַׁע עִמָּךָ לְיֵשַׁע
 אֶת־מְשִׁיחָךָ מִחֶצֶת רֹאשׁ מִבֵּית
 רֵשַׁע עֲרוֹת יִסּוּד עַד־צִוְּאָר סִלָּה :
 (יד) נִקְבַּת בְּמַטְיוֹ רֹאשׁ פְּרוֹזוֹ
 יִסְעֶרֶוּ לְהַפְּיֵצֵנִי עַל־יְצִתָּם כְּמוֹ־
 לֶאֱכֹל עֵנִי בַּמֶּסְחָר : (טו) דְּרַכַּת
 בְּיָם סוּסִיךָ חֲמַד מַיִם רַבִּים :

ביים ליכטע דיינער געפלינגעל.
 טען פֿעילע, ביים גלאנצע
 דיינער בלינקענדען שפעערע.
 (יב) צירנענד שריטטעסט דוא
 אויף דער ערדע איינהער,
 צערטאלכטעסט פֿעלקער אונז
 טער דיר מיט גרים, (יג) צאגסט
 אויס, דיינעם פֿאלקע צור־היל־
 פֿע, צור הילפע פֿיר דיינען גע־
 זאלכטען, צערשמעטטער־
 טעסט דען גיעבעל אויף דעם
 זויטהריכס הויזע, פֿערהעער־
 טעסט דען גרונד זאמטט דעם
 געזימזע, (יד) דורכבארטעסט
 מיט זיינען אייגענען פֿעילען
 דאז הויפט יענער וויטהענדען

שעתו פרזיו קרי

ראָטטען, דיא שטורמענד מיך צו צערטריממען דראָהטען, אונד שאַן זיך אינניט פֿרײַ גטען,
 דען בעררענגטען אים שטיללען צו פֿערניכטען. (טו) מיט דיינען ראָססען באַהנטעסט דוא
 איינען וועג דורכס מעער, אויף געטהירמטען וועללען קעמפֿענדרער פֿלוטהען.

ר ש י

כל תיבה שלריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה ה"א בסופה ופירשה על מלחמת גבעון כתרומו :
 לאור חצִיִּיהָ יִהְיֶה לְגִגָּה בְּרֶק חֲנִיחָה : (יב) בְּזַעַם תִּצְעַד אֶרֶץ . לנגד שבעה עב"ס : (יג) לישע את משתך :
 שאול ודוד : ערות יסוד - חומות עב"ס : עד לוצר . הוא גובה החומה והמגדלים : (יד) נקבת
 במטיו ראש . סנזרז וסייעתו שיהו סוערים ברוח סער להפילני והוא היה מטה שהיית רודה
 צו את העב"ס וכשאנא וסער להפילני נקבת ראשי גייסותיו במטיו שהיה צא לרדותו בהם :
 ראש פרזיו . ראשי ערו וטירותיו כמו (זכריה ב') סרות תשנ ירושלים ערי השרוי (לכריס ג') :
 עליצתם . כשהיו יכולים לאכול עני במסחר ישראל הקרואים עם עני : (טו) דרכת ניס .
 בחילותיו הכבדים בחול היס : חמר . ת"י בדגור ל' חמרים חמרים (זמות ח') :

ב א ו ר

(רד"ק) וירמח על עמילת השמש וירח במלחמת יהושע עם המלכים : לאור חצִיִּיהָ יִהְיֶה לְגִגָּה בְּרֶק חֲנִיחָה :
 כאלו ספרה הלכנה ובושה הזמה להאיר לארץ, מפני אור חצִיִּיהָ, ומלת יהלכו תואר לחזים
 המהלכים בחזק, ולכן הוא נביעל : לאור חצִיִּיהָ, נגד אור השמש שזכר : לנגח ברק חניחך,
 נגד נגח הירח שזכר : ברק חניחך, משל על אבני הברק שהשליך ה' על החוינים, כי אבני
 הברד לבנים מבהיקים כנרק (רד"ק). (יב) בְּזַעַם תִּצְעַד אֶרֶץ, פעל לעד נוסף על ההליכה
 בחזק ובכבדות. ולרבותי הוא נרדף בענינו עם מלת אצודה, שהיא תכשיט מחובר ודבוק על
 הזרוע כי כן דרך הצועד להיות רגליו דבוקות בארץ ופסיעותיו כבדות עליה : באף חדוש גוים,
 תחת מדרך כף רגלך : (יג) יֵצֵאת לְיֵשַׁע עִמָּךָ, כנכור יולא לנכא : לישע אח משיחך, שאול
 ודוד (רש"י) : מחצת ראש מבית רשע, ראש הבית הוא הנג ועליה : ערוח יסוד, ענין
 גלוי, וכן ערו ערו עד היסוד בה, והטעם שאתה תכלה את כל מבית רשע, מן היסוד עד הנואר,
 המה עמודי התוף : (יד) נִקְבַּת בְּמַטְיוֹ, של הרשע בעלמו : ראש פרזיו, כמו פראש בחלוק
 זסר"ן : יסערו להפיצני, אשר באו כרוח סערה להפיץ אותם בגוים (רד"ק) : עליצתם, של
 הרשעים האלה, כלומר שמתם, וכן עלן לבי : כמו לאכול עני במסחר, כמו שמת האיש
 הנא לאכול עני בסחר אין יודע ואין נוקס נקמתו ממנו : (טו) דרכת בים סוסיך, להלחם
 במלכים : חמר, לשון חמרים חמרים (רש"י) : מים רבים, יפה נאר האדון רד"ס כנאורו על

ח ב ק ו ק ג

(טו) שְׁמַעְתִּי וַתִּרְגַּז בְּטִנִּי לְקוֹל
צִלְלוֹ שִׁפְתֵי יְבוּא רִקְבִי בַעֲצָמַי
וַתַּחֲתִי אֲרָגוּ אֲשֶׁר אָנוּחַ לְיוֹם
צָרָה לְעֵלוֹת לַעַם יְגוּדְנוּ: (יז) כִּי-
תֵאָנְהוּ לֹא-תִפְרָח וְאִין יְבוּל
בְּגַפְנִים כַּחַשׁ מַעֲשֵׂה-זֵית
וְשִׂדְמוֹת לֹא-עֲשֶׂה אֲכַל גֹּזֵר
מִמְכֻלָּה צֶאֱן וְאִין בְּקָר בְּרִפְתִּים:
(יח) וְאֲנִי בִיהוָה אֶעֱלֶזָה אֲגִילָה

באלהי

תרגום אשכנזי קלח

(טו) אָבְעָה אֲד! אִךְ הֶעֱרַטַע
עַם, מִיַּן אִינְעֶרְעַם עֶרְבֵעֲבִטַע
אָב יַעֲנֶר שְׁטִימַע, דִּוא צִיט-
טַעֲרַנְד פֶּאָן מִינַעו לִיפִפְעו
טַאָנַט. — עַם דּוֹרֶכְשׁוֹעֶרַט
מִיַּן גַּעֲבִיין, שְׁרַעֲקַט מִיךְ אוּיף
פֶּאָן מִינַעַם זִיטַע, דַּאָס אִיךְ
רוֹהִיג הָאָרְדַען זָאָלל אוּיף דַען
אוּנגֶלוֹקֶס־פֶּאָלֶלַען טַאָג, ווען
שְׂאָרַעֲנִיזִיזַע יַעֲנַעַם פֶּאָלֶק
זִיךְ נַעֲהַרַט. (יז) אֲךְ! דַּאָ
וויִרד קִיין פֶּייגַעֲנִבִיִים מַעֲהַר
בִּלְהֶעֱן, קִיין וויינֶשְׁטַאָק פֶּרִיב-
טַע טַרַאָגַען; מִיִּישַׁען וויִרד
דַעַם עַהֲלִבִיִימַם פֶּרוֹכַט, דִּוא
אָקֶקַעֲר קִינַע שְׁפִיזַע בְּרִינְגַען.

דַּאָ אוּזַט אִין דַען הִירְדַען קִיין שְׂאָף צו פֶּינְדַען, קִיין רִינְד אִין דַען שְׁטַאָלֶלַען מַעֲהַר. —

(יח) דַּאָךְ אִיךְ וויִלל דַעַם עוּיִגַען מִיךְ פֶּרִייען, פֶּרַאָהֲלַאָקֶקַען דַעַם גַּאָטַטַעַם מִינַעַם
הִיִּלַם.

ר ש י

(טו) שמעתי ותרגז בטיני. ת"י אמרת בבל שמעית ועו מלאכיך מן קדם דינא די ארתנו מזראי: לקול
לללו שפתי. לקול השמועה אחזני רעד עד ששפתי נקשות זולזו וקול נשמע. לללו ל' מזילת הסוס
(זכריה י"ד) טינטי"ר בלע"ז: ותחתית ארגו. במקומי אני מזעזע: אשר אנוח ליום צרה.
אשר מונחתי זאת מוכנת ליום צרה: לעלות לעם יגודנו. ליום אשר אמר להעלות מתוכו את
העם אשר הוא יגודנו עקב לשון בגודויו לארצו: (יז) כי תאנה לא תפרח. בתרגומו. ויש
לפתרו כמשעו שוב אין הללחה לכל מעשה בבל מעתה: ושדמות. שדה לבן: ממכלה. דיר הלחן:
(יח) ואני כנסת ישראל בה' אעלזה:

ב א ו ר

השפּטַרַת, שְׁהוּא מִלְשׁוֹן ויִמְרַרוּהוּ ורַנּוּ וְהוּא שֵׁם הַפּוֹעֵל, כְּלוֹמַר הַמִּים שֶׁנִּדְמוּ כְּאִלוּ מַשְׁנֵרִי
וּגְלוּ מְרִיבִים וְנִלְחַמִּים זֶה עִם זֶה בְּתוֹנוּעוֹתֵיהֶם: (טו) שְׁמַעְתִּי, חוֹזֵר לְדַבְּרֵי הַרְאָאוּנִים לְעוֹכֵר
עַל הַיְפּוּךְ הַקּוֹדֶם, כִּי תַחַת שֶׁהִיָּה ה' תָּמִיד עוֹמֵד לִימִין עַמּוֹ לְהוֹשִׁיעַ אוֹתָם מִיַּד אוֹיְבֵיהֶם,
עַתָּה יֵבֵא עַת צָרָה וַיִּמְסְרוּ בֵּיד אוֹיְבֵי: וְהִרְגוּ בְּטִנִּי, רַמֵּז לֵבֵן, כִּמוֹ חֲדָרֵי בַטֵּן: לְקוֹל
הַשְּׁמוּעָה: צִלְלוֹ שִׁפְתֵי, מִלְשׁוֹן מְזִילַת הַסּוּס טִינְטִי"ר בִּלְע"ז (בִּל"א קִינְיַגְעֵן, טַאָנְעֵן) (רַש"י).
וְלִדְעוֹתוֹ עֲנִינוּ שֶׁהַשְּׁפָתִים נּוֹקְשׁוֹת זו לזו מִן הַיְרָחָה וְרַעַד אֲשֶׁר אֲחֻזָּהוּ. וְאֲנִי הִלְכְתִּי בְּעַקְבוֹת
הַמַּתְרַגֵּם הַשֵּׁלֶם רַד"פ, וְלִדְעוֹתוֹ הוּא פֶּעַל יוֹלָא, וְטַעֲמוֹ לְקוֹל אֲשֶׁר הַשְּׁפָתִים הִיוּ מְזִלְלוֹת אוֹתוֹ
בְּהִרְעָדָה, וּמוֹסַב עַל מַשָּׂא הַנְּבוּאָה אֲשֶׁר יֵלֵא מִפִּי הַנְּבוִיאַ כְּאֲשֶׁר יֵשִׁים אֱלֹהִים בְּסוּף: יְבוּא רִקְבִי
בַעֲצָמַי, הַעֲלַם הַרְקֵב בְּנוֹף הַמִּי יִרְגֵּשׁ תָּמִיד הִרְעָדָה פְּנִימִית: וַתַּחֲתִי אֲרָגוּ, כְּלוֹמַר שֶׁאֲתַחַלְחַל
וְאֲנוּעַ מִמְקוּמִי: לְעֵלוֹת, הַלָּרָה לַעַם יִשְׂרָאֵל: יְגוּדְנוּ, בְּנֵאֵל הַכַּשְׂדִּי עֲלִיו גְּדוּלִי גְּדוּלִים כִּמוֹ גֵּד גְּדוּד
יְגוּדוּ, וְהַכְּנוּי מוֹסַב עַל יִשְׂרָאֵל: (יז) כִּי תֵאָנְהוּ לֹא תִפְרָח, יִתְאוּנֵן עַל הַמְּקָרִים הַרְעִים
הַמַּתְהוּיִם בְּאֶרֶץ ע"י חֲרַבָּה וְשִׁמְמָתָה: כַּחַשׁ מַעֲשֵׂה זֵית, מִי שֶׁאִינוֹ עוֹמֵד בְּאֲמוּנָתוֹ יִקְרָא מַכְשָׁה,
וְלֵבֵן יֵאמַר בְּד"מ שֶׁהִיָּת יִכְתַּשׁ בְּמַעֲשָׂהוּ וְלֹא יוֹלִיא פְּרִיו: וְשִׂדְמוֹת, שֶׁדֵּה זֶרַע: מִמְכֻלָּה, בִּה"א
כִּמוֹ מִמְכֻלְאוֹת לֶאֱלֶף (רַד"ק): בְּרַפְתִּים, שֵׁם לְמוֹשֵׁב הַנֶּקֶר: (יח) וְאֲנִי, וי"ו הַסִּיכָךְ, כְּלוֹמַר

תרגום אשכנזי

היילם; (יט) דען גאטט דער
הערר איזט מיינע מאַכט! ער
בעפליגעלט מיינען פֿום דעם
הירשען גלייך, אונד לייטעט
מיד זיכער אויף מיינען הע.
הען. — דעם זאנגמייסטער
אויף מיינעם זאיטענשפיעל!

ח ב ק ו ק ג

בְּאֱלֹהֵי יִשְׁעֵי: (יט) יְהוָה אֲדֹנָי
חִילֵי וַיִּשֶׁם רַגְלֵי כְּאֵילוֹת וְעַר-
בְּמוֹתַי יִדְרַכְנִי לְמִנְצַח בְּנִינּוֹתַי:

ר ש י י

(יט) למנצח בנינותי. לכן לוי המנצח בשיר ב"ה אנעי' לו בנינותי והלוי יתן קול כנגדו בכלי
בשיר. למנצח כמה דעת אמר (עזרא ג') ויעמדו הלויים מנן עשרים שנה ומעלה לנצח על
מלאכת וגו'. בנינותי הוא לשון נעימות קול להרים ולהשפיל אורגינידור"ש בלע"ז:

ב א ו ר

בכל זאת אני אשמח בה' וביושועתו כי לא יעזוב חסדו מאתי: (יט) חילי, מלשון כח: כאילות, קלות
המרוכה: ועל במוחי ידרכני, שלא אכשל: למנצח בנינותי, ידוע מס' תהלים. ורש"י
כתב ח"ל: בנינותי הוא לשון נעימות קול להרים ולהשפיל אורגיני"דורש בלע"ז: (והוא ארגוניזער,
לנחממען טטיהוען בל"א). ולדעתי שם נגילות הוא שם כללי למיני כלי זמר (זאיטענטפיעל
בל"א), וכנוי סו"ד יורה על הכלי זמר המיוחדים הנבחרים לו לזמר בהן (גיין זיעבוינגס.
זינטטרווענט).